

Amerika’da Müslüman Okulları: Eğitim Felsefesi, Müfredat Yaklaşımları ve Güncel Tartışmalar

Salih Tuzer

0000-0002-5833-0219

salih.tuzer@deu.edu.tr

Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

ror.org/00dbd8b73

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı, Amerika Birleşik Devletleri’nde faaliyet gösteren Müslüman okulların tarihsel gelişimini, eğitim felsefelerini, müfredat yapılarını ve pedagojik yaklaşımlarını incelemek; bunun yanı sıra günümüzde karşılaştıkları çok boyutlu yapısal sorunları ve güncel tartışmaları görünür kılmaktır. Ayrıca, bu kurumların yalnızca akademik başarı odaklı kurumlar değil, aynı zamanda kimlik inşası, kültürel aktarım ve toplumsal aidiyetin pekiştirildiği merkezler olarak üstlendikleri rolü ortaya koymayı hedeflemektedir.

Yöntem: Araştırma entegratif bir literatür taraması yöntemiyle yürütülmüştür. Bu kapsamda ABD’deki Müslüman okullara ilişkin akademik yayınlar, raporlar, istatistikî veriler ve saha temelli araştırmalar sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Ayrıca 2020 sonrası politika ve uygulama değişimlerinin (okul seçimi mekanizmalarının genişlemesi, hesap verebilirlik ve müfredat uyumu tartışmaları vb.) kurumsal işleyiş ve kapasite üzerindeki olası etkileri literatür ışığında analiz edilmiştir.

Bulgular: Bulgular, Müslüman okulların finansal yetersizlik, devlet desteklerine erişimde yaşanan kısıtlar ve nitelikli öğretmen eksikliği gibi çok boyutlu sorunlarla mücadele ettiğini göstermektedir. Seküler formasyonla yetişen öğretmenlerin İslamî pedagojik bir çerçeve geliştirmekte zorlanmaları, akademik ve manevî hedefleri bütünleştiren bütüncül bir eğitim anlayışının oluşmasını güçleştirmektedir. Müfredat geliştirme sürecinde Kur’ân temelli yaklaşımlar ile bilginin İslamîleştirilmesi yaklaşımı arasında denge kurma çabaları dikkat çekmekle birlikte, uygulamada bu çabaların çoğu parçalı ve sınırlı kalmaktadır. Çalışma, Clara Muhammad Okulları (Afro-Amerikan kökenli) ile göçmen Müslümanlar tarafından kurulan okullar arasındaki felsefî ve pedagojik farklılıkları da bu çerçevede ortaya koymaktadır. Artan İslamofobi ve kamusal eğitimde dinî değerlere sınırlı alan tanınması bağlamında, dinî kimliğin korunması ile Amerikan toplumuna entegrasyon arasında kurulmaya çalışılan dengenin pedagojik açıdan hâlen tam olarak netleşmemiş bir sorun alanı olduğu görülmektedir.

Sonuç: Araştırma, ABD’deki Müslüman okulların karşılaştığı yapısal ve pedagojik sorunların çözümü için öğretmen eğitim programlarının güçlendirilmesini, pedagojik içeriklerin İslamî referanslarla yeniden yapılandırılmasını ve devlet desteklerine erişimi kolaylaştıracak politika düzenlemelerinin geliştirilmesini önermektedir. Akademik başarı ile manevî gelişimi bütünleştiren yaklaşımların teşvik edilmesi ve eyaletler arası politika farklılıklarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönleriyle çalışma, ABD’deki Müslüman okullara ilişkin literatüre bütüncül bir katkı sunmakta ve Türkiye’deki din eğitimi araştırmaları için karşılaştırmalı bir bakış açısı geliştirmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din eğitimi; Amerika Birleşik Devletleri; Müslüman Okulları; Kur'an Temelli Eğitim; Bilginin İslâmlaştırılması

Öne Çıkanlar

- Bu çalışma, Amerika'daki Müslüman okullarını, eğitim felsefelerinin Müslüman toplulukların dinî kimliklerini ve akademik hedeflerini nasıl şekillendirdiğine ve yansıtışına odaklanarak ele almaktadır.
- Çalışmada, Clara Muhammad okulları ile göçmen Müslümanlar tarafından kurulan okullar arasında eğitim felsefesi ve müfredat yaklaşımı bakımından belirgin farklılıklar tespit edilmiştir.
- Kur'an Temelli Eğitim ve Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımları, Müslüman okullarında öne çıkan iki temel pedagojik yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.
- Müslüman okulların karşılaştığı temel zorluklar; finansal sürdürülebilirlik, öğretmen yetiştirme eksiklikleri ve akreditasyon süreçlerindeki sorunlardır.
- Araştırma, bu okulların sürdürülebilirliğini artırmak için pedagojik yeniliklerin teşvik edilmesini, toplumsal farkındalığın güçlendirilmesini ve akademik destek mekanizmalarının geliştirilmesini önermektedir.

Atıf Bilgisi

Tuzer, Salih. "Amerika'da Müslüman Okulları: Eğitim Felsefesi, Müfredat Yaklaşımları ve Güncel Tartışmalar". *Eskiye*ni 59 (Aralık 2025), 1585-1617.

<https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1674848>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	12 Nisan 2025
Kabul Tarihi	17 Aralık 2025
Yayın Tarihi	31 Aralık 2025
Hakem Sayısı	İki İç Hakem - İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Etik Bildirim	eskiyenidergi@gmail.com
S. Kalkınma Amaçları	4 Nitelikli Eğitim
Lisans	CC BY-NC 4.0

Muslim Schools in the United States: Educational Philosophy, Curriculum Approaches, and Contemporary Debates

Salih Tuzer

0000-0002-5833-0219

salih.tuzer@deu.edu.tr

Dokuz Eylöl University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, İzmir, Türkiye
ror.org/00dbd8b73

Abstract

Purpose: The present study aims to examine the historical development, educational philosophies, curricular structures, and pedagogical approaches of Muslim schools operating in the United States. In addition, it shed light on the contemporary debates and multidimensional structural challenges they faced by these institutions. Moreover, it seeks to emphasise that these institutions are not solely oriented towards academic achievement; they also function as key sites for identity formation, cultural transmission, and the consolidation of social belonging.

Method: The research is designed as an integrative literature review. Within this scope, academic publications, policy reports, statistical data, and field-based studies on Muslim schools in the U.S. are systematically analyzed. Furthermore, policy and practice changes after 2020—such as the expansion of school choice mechanisms, evolving accountability regimes, and curriculum alignment debates—are examined in light of the literature in order to assess their potential effects on institutional functioning and capacity.

Findings: The findings indicate that Muslim schools contend with multidimensional challenges, including financial constraints, limited access to state support, and shortages of qualified teachers. The fact that many teachers receive training within secular paradigms makes it difficult to develop a coherent Islamic pedagogical framework that integrates academic and spiritual goals. Noteworthy are the efforts to balance Qur'an-centered approaches with the Islamization of knowledge in curriculum development. However, these efforts often remain fragmented and limited in practice. The study also delineates the philosophical and pedagogical differences between Clara Muhammad Schools (with Afro-American roots) and schools established by immigrant Muslim communities within these frameworks. In the context of rising Islamophobia and the restricted space allocated to religious values in public education, the tension between preserving religious identity and integrating into broader American society emerges as a pedagogically unresolved field of struggle.

Conclusion: The study recommends several measure to enhance teacher education programmes, including the restructuring of pedagogical content to incorporate explicit Islamic references. It also calls for the introduction of policy arrangements that would facilitate Muslim schools' access to public funding. Furthermore, it emphasise the necessity of promoting approaches that integrate academic achievement with spiritual development, whilst also considering variations in inter-state policy. In doing so, the research offers a

holistic contribution to the literature on Muslim schools in the U.S. and provides a comparative perspective for religious education studies in Turkey.

Keywords

Religious education; United States of America; Muslim Schools; Qur'an-Based Education; Islamization of Knowledge

Highlights

- The present study explores the nature of Muslim schools in the United States. It does so by focusing on how educational philosophies shape and reflect the religious identity and academic goals of Muslim communities.
- The research identifies significant differences in educational philosophy and curriculum approaches between Clara Muhammad schools and those established by immigrant Muslim communities.
- The two dominant pedagogical approaches in Muslim schools are the Qur'an-Based Education approach and the Islamization of Knowledge approach.
- Major challenges faced by Muslim schools include financial sustainability, deficiencies in teacher training, and problems in accreditation processes.
- The study recommends promoting pedagogical innovation, enhancing academic support mechanisms, and increasing public awareness to improve the sustainability of these schools.

Citation

Tuzer, Salih. "Muslim Schools in the United States: Educational Philosophy, Curriculum Approaches, and Contemporary Debates". *Eskiyeni* 59 (December 2025), 1585-1617.

<https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1674848>

Article Information

<i>Date of submission</i>	12 April 2025
<i>Date of acceptance</i>	17 December 2025
<i>Date of publication</i>	31 December 2025
<i>Reviewers</i>	Two Internal - Two External
<i>Review</i>	Double-blind
<i>Plagiarism checks</i>	Yes - intihal.net
<i>Conflicts of Interest</i>	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest
<i>Grant Support</i>	No funds, grants, or other support was received.
<i>Complaints</i>	eskiyenidergi@gmail.com
<i>S. Development Goals</i>	4 Quality Education
<i>License</i>	CC BY-NC 4.0

Giriş

Resmi ismiyle Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Amerika'da Meksika'nın kuzeyinde, Kanada'nın güneyinde yer alan ve federal eyalet sistemiyle yönetilen bir devlettir.¹ Elli eyalet ve yaklaşık 331 milyon nüfusuyla dünyanın en kalabalık üçüncü ülkesi, yaklaşık 9,8 milyon kilometrekare alanıyla da alan bakımından dünyanın ilk beş ülkesi arasındadır.²

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), farklı etnik ve dinî toplulukların bir arada yaşadığı çok kültürlü bir toplum yapısına sahiptir. Müslümanlar, ABD'deki dinî azınlık gruplarından biri olup, özellikle son yüzyılda göç hareketleri ve yerel dönüşümler yoluyla toplumun önemli bir parçası haline gelmiştir.³ Müslüman toplulukların nüfus artışı ve kültürel kimliklerini koruma çabaları, eğitim alanında da çeşitli girişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, ABD'deki Müslüman okulları hem dinî kimliği koruma hem de akademik başarıyı sağlama misyonu ile dikkat çekmektedir.⁴

ABD'deki Müslüman toplulukları, kökenleri itibarıyla oldukça çeşitlidir. Güney Asya, Orta Doğu, Afrika ve Avrupa gibi farklı bölgelerden gelen göçmenler ile Afro-Amerikan Müslümanlar bu topluluğun temel bileşenlerini oluşturmaktadır.⁵ Bu demografik çeşitlilik, Müslüman eğitim kurumlarının gelişimini de etkilemiş, farklı eğitim felsefelerinin ve yaklaşımlarının benimsenmesine yol açmıştır.⁶ Özellikle, göçmen Müslümanlar tarafından kurulan okullar ile Afro-Amerikan Müslümanların öncülüğünde kurulan okullar arasında belirgin farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir.⁷

Amerikan eğitim sistemi, devlet destekli kamu okullarının yanı sıra özel ve dinî temelli okullara da geniş bir alan sunmaktadır. Müslüman okulları da bu çerçevede yer almakta, ancak devlet tarafından sağlanan fonlara erişim ve eğitim politikalarına uyum gibi konularda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.⁸ Bu bağlamda, Müslüman okullarının tarihsel gelişimi, pedagojik yaklaşımları ve güncel durumlarını ele almak, hem Amerikan eğitim sistemindeki konumlarını anlamak hem de gelecekteki olası gelişmelere ışık tutmak açısından önemlidir.

ABD din eğitimi bağlamında Türkiye'deki akademik katkılara bakıldığında, son yıllarda önemli bazı çalışmalar dikkat çekmektedir. Uzun, Dawud Tauhidî'nin terbiye projesini program geliştirme açısından değerlendirmiştir.⁹ Tuzer ise İslâmofobinin Amerikan Müslümanlarının eğitimleri ve dinî kimlik gelişimleri üzerindeki etkisini derinlemesine ele almıştır.¹⁰ Gürer,

¹ Central Intelligence Agency, "Explore All Countries: United States" (Erişim 25 Şubat 2025).

² United States Census Bureau, "Nation Profiles: United States" (Erişim 20 Mart 2025).

³ Pew Research Center, "Age, race, education and other demographic traits of U.S. religious groups" (26 Şubat 2025).

⁴ Nadeem Memon, *A history of Islamic schooling in North America: Mapping growth and evolution* (London: Routledge, 2019), 115.

⁵ Clifford Grammich vd., *2020 U.S. Religion Census: Religious Congregations & Adherents Study* (Lenexa, Kansas: Association of Statisticians of American Religious Bodies, 2023), 63.

⁶ Michael S. Merry, "Advocacy and involvement: The role of parents in western Islamic schools", *Religious Education* 100/4 (2005), 379-380.

⁷ Yvonne Yazbeck Haddad, *The Muslims of America* (Oxford: Oxford University Press, 1991), 3-5.

⁸ Randa Elbih, "Debates in the literature on Islamic schools", *Educational Studies* 48/2 (2012), 168.

⁹ Sümeyra Uzun, "İslam Eğitimi Bağlamında Program Geliştirme", *Uluslararası İslam Eğitim Kongresi Bildiriler Kitabı*, ed. Hafsa N. Aslanoglu - Sibel Özil (İstanbul: YEKDER Yayınları, 2019), 553-567.

¹⁰ Salih Tuzer, "The Impact of Islamophobia on the Education and Religious Identity of Muslims in the USA", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 17 (2024), 131-143.

ABD’de din ve devlet ilişkisi çerçevesinde din eğitiminin konumunu analiz etmiş, özellikle dini çoğulculuk tartışmalarını Türkiye açısından da karşılaştırmalı bir bakışla ele almıştır.¹¹ Ayrıca Güner, Washington DC’de yaşayan Türkler üzerine yaptığı araştırmada göçmen toplulukların din eğitimi ihtiyaçlarını inceleyerek, göç ve iletişim boyutuna ışık tutmuştur.¹² Kızılabdullah ise Indiana’daki Montessori okullarında din, değer ve ahlak eğitiminin nasıl işlendiğini ortaya koymuş¹³ ve “dini öğrenme modeli” bağlamında ABD’de özel dini okulları inceleyerek, kilise-devlet ayrılığının din eğitimi üzerindeki yansımalarını tartışmıştır.¹⁴ Köylü, ABD ve Latin Amerika örneklerinden hareketle geliştirdiği “sosyal din eğitimi modeli” ile din eğitiminin sosyo-ekonomik adalet, özgürlükçü teoloji ve barış eğitimi boyutlarına dikkat çekmiştir.¹⁵ Turan ise ABD’de 19. yüzyıldan itibaren uygulanan karakter eğitimi programlarını tarihsel ve teorik açıdan incelemiş, bu yaklaşımın ahlak ve değerler eğitimi ile ilişkisini değerlendirmiştir.¹⁶

Türkiye’deki Uzun, Tuzer, Güner, Kızılabdullah, Köylü ve Turan’ın çalışmaları, ABD’deki din eğitimi ortamını görünür kılmış olsa da çoğu çalışma kuramsal tartışmalar veya sınırlı örnek olaylarla sınırlıdır. Bu durum, alanın dağınık bulgularını bir arada açıklayacak güncel bir sentez ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu makale, betimleyici bir çerçevenin ötesine geçerek, entegratif literatür taraması ve tematik analiz yoluyla ABD’deki Müslüman okulların tarihsel gelişimini, eğitim felsefelerini, müfredat uygulamalarını, okul kültürünü ve güncel politika tartışmalarını bütüncül biçimde ele alır. Kapsam, hakemli çalışmaların yanı sıra kurumsal raporlar ve resmî istatistiklerin sistematik değerlendirmesini de içerir.

Bu çalışmanın ana tezine göre ABD’deki Müslüman okulların iki ana pedagojik damarı—Kur’an-merkezli ve bilginin İslâmlaştırılması—akreditasyon, finansman ve öğretmen arzı kısıtları ile eyalet düzeyi okul seçimi ve politika rejimlerinin baskısı altında, entegratif hedeflerini çoğunlukla parçalı ve kırılğan biçimde hayata geçirmektedir. Bu tezi sınamak üzere çalışma; söz konusu iki damarın müfredat, öğretmen eğitimi ve okul kültüründe nasıl somutlaştığını, bu pratiklerin kurumsal ve politik koşullar altında nasıl değiştiğini ve 2020’ler sonrası politika değişimlerinin (okul-seçimi kapsamında eğitim çeki/kupon programlarının yaygınlaşması; ABD Yüksek Mahkemesi’nin dinî okulların kamu desteklerine erişimine ilişkin kararları; dinî içerikli charter [kamu] okulların anayasal statüsü tartışması; COVID-19 sonrası düzenlemeler ve öğrenme kaybı) okulların işleyişi ve sürekliliği üzerindeki etkilerini inceler.

Analiz boyunca Clara Muhammad okullarının Kur’an-temelli çizgisi ile göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullarda öne çıkan Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı karşılaştırmalı olarak tartışılacak; IQRA, Tarbiyah, FADEL ve Concentric Circles gibi pedagojik modeller, okul kültürü ve sınıf içi uygulamalar bağlamında konumlandırılacaktır.

¹¹ Banu Güner, “Religious education in United States of America in context of relation between religion and state”, *Route Educational and Social Science Journal* 2/2 (2015), 465-494.

¹² Banu Güner, “İletişim ve Din Eğitimi İhtiyacı: Washington, DC’de Yaşayan Türkler Örneği”, *Talim* 7/1 (2023), 76-100.

¹³ Yıldız Kızılabdullah, “Okul Öncesi Din, Değer ve Ahlak Eğitiminde Montessori Metodu-Indiana örneği”, *Dini araştırmalar* 24/60 (2021), 9-34.

¹⁴ Yıldız Kızılabdullah, “‘Dini Öğrenme Modelinin’ Çok Dinli/Çokkültürlü Toplumlardaki Tezahürleri”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 721-732.

¹⁵ Mustafa Köylü, “Sosyal din eğitimi modeli: ABD ve Latin Amerika ülkeleri örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 109-128.

¹⁶ İbrahim Turan, “Karakter eğitimi: Amerika örneği”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/1 (2014), 75-92.

MSA, ISNA ve CISNA gibi kurumların alan içindeki işlevleri ile charter, magnet ve homeschooling gibi okul türleri bağlamı görünür kılacak şekilde ele alınacaktır. Bu çalışmanın özgün katkısı, 2000–2025 dönemine ait pedagojik yazın ile okul seçimi ve politika yazını tek bir analitik çerçevede birleştirerek güncel bir sentez sunması, dağınık bulguları, olguların nasıl ve hangi ara adımlarla ortaya çıktığını gösteren bir anlatıyla bütünleştirilmesi ve alan için ölçülebilir bir araştırma alanı sunmasıdır.

1. Yöntem

Bu çalışma, entegratif bir literatür derlemesi olarak tasarlanmıştır. Entegratif literatür taraması yöntemi, belirli bir konu hakkında yapılan akademik çalışmaları derleyerek mevcut bilgi birikimini sistematik bir şekilde analiz etmeyi amaçlar.¹⁷ Bu bağlamda, araştırmada ABD'deki Müslüman okulların tarihsel gelişimi, eğitim felsefesi, müfredat uygulamaları, okul kültürü ve güncel politika tartışmaları bütüncül bir çerçevede ele alınmıştır.

Arama süreci, akademik veri tabanlarında (Google Scholar, ERIC/EBSCO, JSTOR, Scopus, Web of Science, Dergipark) ve güvenilir kurumsal kaynaklarda (Pew Research Center, National Center for Education Statistics, 2020 U.S. Religion Census, CISNA) yürütülmüştür. Ayrıca Oxford University Press, Springer ve Taylor & Francis yayınevlerindeki kitap ve kitap bölümleri de taramaya dahil edilmiştir.

- Dahil etme ölçütleri: ABD bağlamlı Müslüman okullar/İslâmî eğitim üzerine özgün araştırmalar, kavramsal/teorik makaleler ve politika raporları; konu başlıkları felsefe, müfredat, okul kültürü, öğretmen eğitimi ve finansman/akreditasyonla ilgili olmalıdır.
- Dışlama ölçütleri: Yalnızca dinî tebliğ metinleri, salt yorum yazıları, K-12 dışı yükseköğretim odaklı çalışmalar, ABD dışındaki ülke bulguları (karşılaştırmalı çalışmalar hariç) kapsam dışı bırakılmıştır.

Zaman aralığı esas olarak 2005–2025 dönemindeki literatüre dayanmakta; 1990'lar gibi erken dönem çalışmaları ise yalnızca kurumsal evrimin tarihsel çerçevesini kurmak üzere, sınırlı biçimde kullanılmaktadır. Böylece erken dönem tanıtıcı yayınlar “arka plan” işlevi görürken, betimleyici ve analitik bulgular son yirmi yıla ait ampirik çalışmalar, resmî istatistikler ve kurumsal raporlarla güncellenmiştir. Diller İngilizce ve Türkçe ile sınırlandırılmıştır. Kullanılan örnek arama ifadesi şöyledir: (“Islamic school”, “Muslim school”, “CISNA”, “Clara Muhammad”, “curriculum pedagogy”, “teacher education”, “accreditation”, “charter”, “magnet”, “homeschool”, “United States”, “America”, “Müslüman okulları”, “İslami okullar”, “Amerika”).

Aramalar belirli aralıklarla yinelenmiş; başlık-özet taramasını müteakip tam metin incelemesi yapılmış ve dahil/dışla kararları bir kod kitabı eşliğinde verilmiştir. Elde edilen veriler tematik çerçevede sınıflandırılmıştır. Temalar, literatür öncüllerine dayalı tündengelimci bir yaklaşımla başlatılmış, metinlerden çıkan yeni alt temalarla tümevarımcı olarak genişletilmiştir.¹⁸ Hakemli akademik çalışmaların yanı sıra, kurumsal raporlar ve istatistik bültenleri gibi gri literatür de incelemeye dahil edilmiştir.¹⁹ Bu

¹⁷ Richard J. Torraco, “Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples”, *Human Resource Development Review* 4/3 (2005), 355–358.

¹⁸ James Thomas - Angela Harden, “Methods for the Thematic Synthesis of Qualitative Research in Systematic Reviews”, *BMC Medical Research Methodology* 8/1 (2008), 4–9.

¹⁹ Arsenio Paez, “Gray Literature: An Important Resource in Systematic Reviews”, *Journal of Evidence-Based Medicine* 10/3 (2017), 233–235.

kaynaklar, resmi sayılar ve kurum temelli değerlendirmeler sunarak bulgulara destek sağlamaktadır. Gri literatür Tablo 1’de ayrıca listelenmiştir.

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Gri Literatür Kaynakları

Kurum / Kaynak	Yayın / Rapor Başlığı	Yıl	Tür	Konu Bağlamı (müfredat, politika, istatistik vb.)	Not / Kullanım Amaçları
Pew Research Center	U.S. Muslims: Demographics and Educational Choices	2017	Rapor	Demografik veriler, eğitim tercihleri	ABD’de Müslüman öğrenci profilleri
National Center for Education Statistics (NCES)	Digest of Education Statistics	2022	Resmî İstatistik	Öğrenci sayıları, okul tipleri	Müslüman okulların sayısal bağlamı
Council of Islamic Schools in North America (CISNA)	Annual Report	2020	Kurumsal rapor	Akreditasyon, okul türleri	Okulların örgütlenme biçimleri
U.S. Religion Census	Religious Congregations and Membership Study	2020	Veri seti	İslami kurumların dağılımı	Okulların bulunduğu eyalet/kent bağlamı
CIA World Factbook	Education – United States	2021	Web sayfası	Genel eğitim verileri	Karşılaştırmalı eğitim bağlamı
Islamic Society of North America (ISNA)	Muslim Educational Initiatives Report	2019	Kurumsal rapor	Eğitim politikaları ve destek programları	Müslüman toplum örgütlerinin katkısı

Çalışmaya dahil edilen yayınların metodolojik güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla farklı araçlar kullanılmıştır. Nitel çalışmalar, *Critical Appraisal Skills Programme (CASP)* kontrol listesi²⁰ ile değerlendirildi. Bu listede özellikle araştırma sorusunun açıklığı, yöntemsel uygunluk, veri toplama süreci, bulguların güvenilirliği ve etik konuların dikkate alınıp alınmadığı gibi ölçütler göz önünde bulunduruldu. Nicel ve karma çalışmalar için ise *Joanna Briggs Institute (JBI)* kritik değerlendirme araçları²¹ ve/veya *Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT)*²² kullanıldı. Bu araçlarla örneklem büyüklüğü ve temsiliyeti, ölçme araçlarının

²⁰ Critical Appraisal Skills Programme (CASP), “CASP qualitative checklist”, CASP (2018).

²¹ Sushil Moola vd., “Chapter 7: Systematic reviews of etiology and risk”, *JBI manual for evidence synthesis*, ed. Edoardo Aromataris - Zachary Munn (Adelaide, South Australia: Joanna Briggs Institute, 2020).

²² Quan Nha Hong vd., “Mixed methods appraisal tool (MMAT), version 2018”, *Registration of copyright 1148552/10* (2018), 1-7.

geçerlilik ve güvenilirliği, istatistiksel analizlerin uygunluğu ve nitel-nicel bileşenlerin entegrasyonu gibi unsurlar değerlendirildi.

Her çalışma bu kriterler ışığında incelenmiş ve bulgular yüksek, orta veya düşük kanıt gücü kategorilerinden birine yerleştirilmiştir. Yüksek kanıt gücü, metodolojik açıdan güçlü, örneklemi yeterli ve bulguları güvenilir çalışmalar için kullanılırken, orta kanıt gücü, yöntemsel bazı sınırlılıkları olmakla birlikte literatüre anlamlı katkı sunan çalışmalar için tercih edildi. Düşük kanıt gücü ise örneklem yetersizliği, yöntemsel zayıflıklar veya veri analizi eksiklikleri bulunan çalışmalar için verildi. Bu sınıflama, sentezlenen bulguların hangi düzeyde güvenilir kabul edilmesi gerektiğini açık biçimde göstermekte ve çalışmanın metodolojik şeffaflığını güçlendirmektedir.

Elde edilen verilerin analizi sürecinde, Kur'an-temelli yaklaşım ile Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımını birbirinden ayırabilmek için kavramlar operasyonelleştirilmiştir. Bu kapsamda müfredat entegrasyonu, öğretmen yetiştirme süreçleri, ölçme-değerlendirme yöntemleri, okul kültürü ve kullanılan materyaller gibi temel göstergeler belirlenmiştir. Bu göstergeler, iki yaklaşımın pedagojik ve kurumsal düzeylerde hangi noktalarda örtüştüğünü ve hangi noktalarda ayrıştığını görünür kılmak amacıyla karşılaştırmalı biçimde kullanılmıştır.

Belirlenen operasyonel göstergeler Tablo 2'de özetlenmiştir. Tablo, entegratif literatür taramasının bulgularını kavramsal bir çerçeveye oturtmaya ve şeffaf bir karşılaştırma sunmaya hizmet etmektedir. Ayrıca, bulgular bölümünde tartışılan örnek vakaların (örneğin Clara Muhammad okulları ile IQRA, Tarbiyah, FADEL ve Concentric Circles programları) analitik çerçevesini oluşturmuştur.

Tablo 2. Kur'an-temelli ve Bilginin İslâmlaştırılması Yaklaşımlarının Operasyonel Göstergeleri

Gösterge / Boyut	Kur'an-temelli (Clara Muhammad çizgisi)	Bilginin İslâmlaştırılması (IQRA, Tarbiyah, FADEL, Concentric Circles)	Olası Veri Noktaları
Müfredat entegrasyonu	Din dersi çekirdek, seküler dersler ayrı tutulur	Disiplinler arası entegrasyon, "İslami çerçevede fen/sosyal dersler"	Ders planları, müfredat dokümanları
Öğretmen yetiştirme	Cemaat içi sertifika programları, CM geleneği	Tarbiyah/FADEL modülleri, pedagojik + teolojik eğitim	Sertifika belgeleri, öğretmen eğitim raporları
Ölçme-değerlendirme	Değer aktarımı, kimlik gelişimi vurgusu	Akademik başarı + dini bilinç bir arada ölçülür	Rubrikler, sınav raporları
Okul kültürü ve ritüeller	Namaz saatleri, cemaat temelli pratikler	İslami değerlerle harmanlanmış okul etkinlikleri	Okul gözlemleri, saha notları
Materyal ve yayınlar	CM yayınları, cemaat destekli kaynaklar	IQRA/Tarbiyah/FADEL kitapları, entegratif ders materyalleri	Ders kitapları, yayınevi katalogları
Çıktılar	Kimlik aidiyeti, topluluk bağlılığı	Akademik başarı + dini perspektif	Anket sonuçları, öğrenci performans raporları

2. Amerika’da Yaşayan Müslümanlar

Günümüzde tahmini olarak 4,5 milyon nüfusuyla Müslümanlar Amerika’nın altıncı büyük dinî grubunu oluşturur.²³ Amerikadaki Müslüman nüfusu etnik açıdan çeşitlilik göstermektedir. ABD’deki Müslüman yetişkinlerin yaklaşık %30’u Asyalı, %30’u Beyaz, %20’si Siyah/Afrikalı Amerikalı, %11’i Hispanik ve %7’si çok ırklı/diğer olarak tanımlamaktadır.²⁴

ABD’ye Müslüman göçü tarihsel olarak farklı aşamalardan geçmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda gelen ilk Müslüman göçmenlerin büyük bir kısmı ekonomik sebeplerle kısa süreli çalışmak amacıyla ülkeye gelmiş, ancak zaman içinde yerleşik hale gelerek dinî ve kültürel yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli organizasyonlar kurmuşlardır.²⁵ 1965 Göç Yasası’nın yürürlüğe girmesiyle, Orta Doğu, Güney Asya ve Afrika’dan eğitimli Müslümanların göçü hızlanmış ve ABD’de daha kurumsal bir Müslüman varlığı ortaya çıkmıştır.²⁶

Bu nüfus artışı, ABD’deki Müslümanların dinî ve kültürel kimliklerini koruyabilmesi için camiler, eğitim kurumları ve sivil toplum örgütleri gibi kuruluşların yaygınlaşmasını teşvik etmiştir. Bu kurumlardan önemli olanları ve kuruluş amaçları aşağıda verilmiştir:²⁷

- **The Federation of Islamic Associations of the United States and Canada:** Abdullah Ajram’ın öncülüğünde düzenlenen konferanslarla temelleri atılan bu federasyon, Amerika ve Kanada’daki yerel Müslüman toplulukları bir çatı altında birleştirmeyi amaçlamaktadır. Topluluğun temel hedefi, bu iki ülkede yaşayan Müslümanların dinî, kültürel ve sosyal gereksinimlerini karşılamak, eğitim ve yardım hizmetleri sunmaktır.
- **The Muslim Student Association (MSA):** İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika’ya üniversite eğitimi için gelen Müslüman öğrenciler tarafından kurulan bu organizasyon, Müslüman topluluğun en etkin ve güçlü yapılarından biri haline gelmiştir. Camiler ve öğrenci yurtları gibi taşınmaz mülklere sahip olan MSA, Müslüman öğrenciler arasında dayanışmayı artırmayı, dinî ve kültürel etkinlikler düzenlemeyi amaçlamaktadır.
- **The Islamic Society of North America (ISNA):** Üniversite kampüslerinin dışında da Müslümanların çeşitli sorunlarla karşı karşıya olduğu fark edilince, MSA organizasyonu bünyesinden ayrılarak kampüs dışı hizmetlere odaklanan The Muslim Community Association (MCA) kurulmuştur. Her ne kadar MSA ve MCA farklı alanlarda faaliyet gösterse de her ikisi de ISNA’nın yönetiminde çalışmalarını sürdürmektedir.
- **American Muslim Mission:** Afro-Amerikan Müslüman topluluğu içinde önemli bir yer tutan bu hareket, Elijah Muhammad’ın öncülüğündeki Nation of Islam hareketinin daha geleneksel Sünni İslâm’a yakın bir versiyonu olarak ortaya çıkmıştır. Elijah Muhammad’ın oğlu İmam Warith Deen tarafından 1970’lerde kurulan birlik, Müslümanlar arasında dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

²³ Grammich vd., 2020 *U.S. Religion Census: Religious Congregations & Adherents Study*, 12.

²⁴ Pew Research Center, “Age, race, education and other demographic traits of U.S. religious groups” (26 Şubat 2025).

²⁵ Gutbi Mahdi Ahmed, “Muslim Organizations in the United States”, *The Muslims of America*, ed. Yvonne Yazbeck Haddad (Oxford: Oxford University Press, 1991), 11-25.

²⁶ Yvonne Y. Haddad vd., *Educating the Muslims of America* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 6.

²⁷ Ahmed, “Muslim Organizations in the United States”, 12-22.

Hareketin faaliyetleri arasında Masjid Al-Fatir gibi camiler, Sister Clara Muhammad Schools adlı eğitim kurumları, Muslim Journal gazetesi ve Community Life Centers gibi sosyal hizmet merkezleri bulunmaktadır.

- **Darul İslam:** Afro-Amerikan Müslümanlar arasında İslâm'ın yayılmasını amaçlayan bu hareket, İmam Yahya tarafından başlatılmış ve Amerika'daki en büyük Sünni İslâm topluluklarından biri haline gelmiştir. New York'ta yaklaşık 20 camiye ulaşan yapılanma, Pakistanlı Jaylani'nin ön plana çıkmasıyla liderlik krizine sürüklenmiş ve zamanla dağılmıştır.
- **Ansarullah:** 1960'larda Amerika'da ortaya çıkan ve Afro-Amerikan Müslüman topluluğunda etkili olan bu hareket, İmam Isa'nın liderliğinde gelişmiştir. Hareketin temelini, siyah milliyetçiliği, radikalizm ve İslâm'ın birleşimi oluşturmaktadır. Sudan'a özgü Sunna adı verilen kıyafetlerin giyilmesi, Arapça dil eğitimine ağırlık verilmesi, müzik etkinlikleri düzenlenmesi ve toplumsal yaşamın önemsenmesi gibi yönleriyle dikkat çekmiştir. Ancak inanç ve öğretileri nedeniyle hem Sudan kökenli Amerikalılar hem de geleneksel Müslümanlar tarafından eleştirilmiştir.

Günümüzde ABD'deki Müslüman nüfusun büyük bir kısmı kent merkezlerinde yaşamaktadır. New York, California, Illinois, Michigan ve Texas gibi eyaletler, yoğun Müslüman nüfus barındıran bölgeler arasındadır.²⁸ Bu şehirlerdeki Müslüman topluluklar, eğitim, iş dünyası ve siyaset gibi çeşitli alanlarda aktif bir rol oynamakta, aynı zamanda İslâmî eğitim kurumlarının ve okulların kurulmasına da öncülük etmektedir.²⁹

Amerikadaki Müslümanlar arasında hakim olan anlayışlar aynı zamanda Müslüman okulların İslâmî eğitim felsefesine temel oluşturmaktadır. Gelenekselcilik, modernist ve reformist yaklaşımlar, ayrıca tasavvufi akımlar, Amerika'daki İslâm anlayışında yaygın olarak görülmektedir. Bu bağlamda Fazlurrahman, Seyyid Hüseyin Nasr, Seyyid Kutup, El-Mevdudi, Hasan el-Benna ve İsmail el-Faruki öne çıkan alimlerdir. Fazlurrahman modernist yaklaşımların, Seyyid Hüseyin Nasr İslâmî gelenekselciliğin Amerika'daki İslâmî anlayışa etki etmesinde önemli rol oynamış şahsiyetlerdir.³⁰ İhvan-ı Müslüminin kurucularından Hasan el-Benna, Seyyid Kutup, El-Mevdudi ve hareketi Cemaat-i İslâmî hem Afro-Amerikan Müslümanlar hem de göçmen Müslümanlar üzerinde reformist ve toplumsal değişim fikirleriyle derin bir etki bırakmıştır.³¹

3. Amerikan Eğitim Sistemi

Amerikan eğitim sistemi, eyalet yönetimlerinin denetiminde olan kamu ve özel okullardan oluşan geniş ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahiptir. K-12 sistemi olarak adlandırılan 12 yıllık zorunlu eğitim süreci, ilkökul (elementary school), ortaokul (middle school) ve lise (high school) düzeylerinden oluşmaktadır. Bu sistemde öğrenciler eyalet müfredatlarına uygun şekilde eğitim alırken, eğitim politikaları eyaletlere göre farklılık gösterebilmektedir.³² Bu farklılıklar, eğitimde yerel yönetimlerin oynadığı güçlü rol ve federal hükümetin eğitim politikalarına sınırlı müdahalesi ile açıklanabilir.³³

²⁸ Pew Research Center, "Findings from Pew Research Center's 2017 Survey of U.S. Muslims" (Erişim 25 Eylül 2025).

²⁹ Merry, "Advocacy and involvement", 376-377.

³⁰ Haddad, *The Muslims of America*, 5-7.

³¹ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 118.

³² Joel Spring, *American education* (London: Routledge, 2019), 7-11.

³³ Spring, *American education*, 8-11.

ABD’de devlet okulları (public schools) öğrencilere ücretsiz eğitim sağlamakta olup, büyük ölçüde yerel vergilerle finanse edilmektedir. Bunun yanı sıra, özel okullar (private schools) ve dinî temelli okullar (religious schools) da eğitim sisteminde önemli bir yer tutmaktadır. Müslüman okulları da genellikle bu özel okullar kategorisine dahil edilmekte ve kendi müfredatlarını oluşturabilme özgürlüğüne sahip olmaktadırlar.³⁴ Ancak, dinî temelli özel okullar devlet desteği alamamakta, finansal açıdan bağışlar ve topluluk desteğine bağımlı kalmaktadır.³⁵ Özel okullarda verilen eğitimin kalitesi, genellikle sağlanan kaynaklara ve öğretmen kalitesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.³⁶

Alternatif eğitim türleri arasında charter okulları ve magnet okulları önemli bir yer tutmaktadır. Charter okulları, devlet tarafından yetkilendirilen kamu okullarıdır; kamu kaynaklarıyla finanse edilir, bir performans sözleşmesi (charter) altında işletilir ve bu model okula yönetim/müfredat düzeyinde görece işletimsel esneklik tanır.³⁷ Müfredatları daha esnek olup, bazı Müslüman topluluklar dinî eğitimi vurgulayan charter okulları kurarak İslâmî eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.³⁸ Ancak, dinî içerikli charter okulları, Amerikan eğitim sisteminin laik yapısıyla çatışma riski taşımakta ve bu durum hukuki tartışmalara yol açabilmektedir.³⁹ Bu çerçevede, bazı Müslüman toplulukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere charter kurma fikirleri bulunsa da, kilise-devlet ayrılığı bağlamında kamu okullarına yüklenen tarafsızlık şartı nedeniyle bu model hukuken sınırlıdır; eyalet yasaları genel olarak non-sectarian hükmünü korur ve konuya ilişkin güncel tartışmalar (ör. Oklahoma’daki St. Isidore girişimi) sürmektedir.⁴⁰ Kamu statüsü gereği non-sectarian (dinsel açıdan tarafsız) olmak zorundadır; program, kabul ve istihdam dâhil tüm işlemlerde dinî içerik sunamazlar.⁴¹ Ayrıca açık kayıt ilkesi geçerlidir; kapasite aşıldığında kura (lottery) uygulanır ve yetkilendirici kuruma performans-mali raporlama yoluyla hesap verebilirlik esastır.⁴² Magnet okulları da yine kamu statüsündedir; çoğunlukla gönüllü entegrasyon hedefiyle ve/veya belirli bir tema/uzmanlık (sanat, dil, matematik, teknoloji vb.) etrafında tasarlanır ve dinî içerik sunmaz.⁴³ Bu okullar, genellikle akademik başarıyı teşvik etmek ve farklı etnik ve dinî geçmişlerden gelen öğrencilerin entegrasyonunu sağlamak amacıyla kurulmuştur.⁴⁴ Magnet okullarının öğrenci

³⁴ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 145.

³⁵ Elbih, “Debates in the literature on Islamic schools”, 168.

³⁶ Andrew J. Coulson, “Comparing Public, Private, and Market Schools: The International Evidence”, *Journal of School Choice* 3/1 (2009), 47-48.

³⁷ National Center for Education Statistics, “Fast Facts: Charter schools.”, *U.S. Department of Education* (Erişim 11 Mart 2025).

³⁸ Karen Keyworth, “Islamic Schools of America: Data-Based Profiles”, *Educating the Muslims of America*, ed. Yvonne Y. Haddad vd. (Oxford: Oxford University Press, 2009), 25.

³⁹ Benjamin Siracusa Hillman, “Is there a place for religious charter schools”, *Yale LJ* 118 (2008), 554.

⁴⁰ Jasper Ward, “Oklahoma’s top court rejects establishment of first publicly funded Catholic school”, *Reuters* (2024).

⁴¹ U.S. Department of Education, *Charter Schools Program: Title V, Part B of the ESEA — Nonregulatory Guidance* (January 2014) (Washington, DC, 2014).

⁴² U.S. Department of Education, *Charter Schools Program: Title V, Part B of the ESEA — Nonregulatory Guidance* (January 2014).

⁴³ National Center for Education Statistics, *Characteristics of elementary and secondary schools (Indicator CLA)*, The Condition of Education 2024 (Washington, DC: U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences, 2024).

⁴⁴ Spring, *American education*, 224.

performansına olumlu etkileri olduğu yönünde çalışmalar bulunmakla birlikte,⁴⁵ bu okullara girişin rekabetçi olması ve bazı bölgelerde fırsat eşitliğini sağlamada yetersiz kalması eleştiri konusu olmaktadır.⁴⁶

Ev okulu (homeschooling), ABD'de giderek daha fazla tercih edilen bir eğitim türü olup, 2022 itibarıyla yaklaşık 3,7 milyon öğrenci evde eğitim almaktadır.⁴⁷ Ev okulu, ailelerin çocuklarının eğitimini kişiselleştirmesine ve belirli dinî veya kültürel değerleri vurgulamasına olanak tanımaktadır.⁴⁸ Müslüman aileler arasında ev okuluna olan ilginin artmasının başlıca sebepleri arasında devlet okullarındaki seküler yapının dinî eğitim ihtiyacını karşılamaması, İslâmfobiye karşı koruma sağlama arzusu ve çocuklarının dinî değerlerine uygun bir eğitim almasını istemeleri bulunmaktadır.⁴⁹ Bununla birlikte, ev okulunun akademik başarı üzerindeki etkileri konusunda araştırmalar farklı sonuçlar vermektedir; bazı çalışmalar evde eğitimin akademik başarıyı artırdığını belirtirken,⁵⁰ bazıları ise sosyal etkileşimin azalmasının uzun vadeli etkileri olabileceğini öne sürmektedir.⁵¹

Amerikan eğitim sistemi, toplumsal değişimlere bağlı olarak çeşitli reform süreçlerinden geçmiştir. 19. yüzyılda ahlâkî ve millî değerleri aşlamak amacıyla oluşturulan eğitim politikaları, 20. yüzyılda küresel ekonomide rekabet edebilecek bireyler yetiştirme hedefine yönelmiştir.⁵² Günümüzde ise STEM (bilim, teknoloji, mühendislik, matematik) odaklı müfredatların güçlendirilmesi ve bireyselleştirilmiş öğrenme yöntemlerinin yaygınlaştırılması gibi yeni yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır.⁵³

2022 yılı itibarıyla yaklaşık 49,6 milyon öğrenci devlet okullarında eğitim görürken, 4,7 milyon öğrenci özel okullarda öğrenim görmektedir.⁵⁴ NCES verilerine göre, 2021–22 öğretim yılında ABD'de 99.239 kamu okulu⁵⁵ ve 29.727 özel okul⁵⁶ bulunmaktadır. Eğitim politikalarının eyalet bazında farklılık göstermesi, eğitimde fırsat eşitliği tartışmalarını da beraberinde getirmektedir.⁵⁷

⁴⁵ Adam Gamoran, "Student Achievement in Public Magnet, Public Comprehensive, and Private City High Schools", *Educational Evaluation and Policy Analysis* 18/1 (1996), 2-4.

⁴⁶ Erica Frankenberg vd., *The forgotten choice? Rethinking magnet schools in a changing landscape* (Los Angeles: Civil Rights Project / Proyecto Derechos Civiles, 2008), 6-7.

⁴⁷ National Center for Education Statistics, "Fast Facts: Enrollment" (Erişim 19 Mart 2025).

⁴⁸ Robert Kunzman - Milton Gaither, "Homeschooling: A comprehensive survey of the research", *Other Education- the journal of educational alternatives* 2/1 (2013), 19.

⁴⁹ Saira Siddiqui, *A qualitative study of Muslim mothers' perceptions and motivations to homeschool* (Houston: University of Houston, PhD Thesis, 2021), 10-11.

⁵⁰ Brian D. Ray, "A Systematic Review of the Empirical Research on Selected Aspects of Homeschooling as a School Choice", *Journal of School Choice* 11/4 (2017), 617.

⁵¹ Joseph Murphy, "The Social and Educational Outcomes of Homeschooling", *Sociological Spectrum* 34/3 (2014), 244.

⁵² Spring, *American education*, 4.

⁵³ R. W. Bybee, *The case for STEM education: Challenges and opportunities* (Arlington: National Science Teachers Association, 2013).

⁵⁴ National Center for Education Statistics, "Fast Facts: Enrollment".

⁵⁵ National Center for Education Statistics, *Digest of Education Statistics, Table 214.10: Number of Public School Districts and Public Schools, by Type of School: 2011-12 through 2021-22* (Washington, D.C: U.S. Department of Education, 2022).

⁵⁶ National Center for Education Statistics, *Private School Universe Survey (PSS) 2021-22: Table 1 – Number and Percentage Distribution of Private Schools, Students, and Full-Time Equivalent (FTE) Teachers, by Level, Orientation, and Program Emphasis* (Washington, D.C: U.S. Department of Education, 2022).

⁵⁷ Sean F. Reardon, "The widening academic achievement gap between the rich and the poor", *Whither opportunity? Rising inequality, schools, and children's life chances*, ed. Greg J. Duncan - Richard J. Murnane (New York: Russell Sage Foundation, 2011), 3-4.

Amerikan eğitim sisteminin temel prensiplerinden biri, öğrencilerin bireysel yeteneklerini geliştirmeye yönelik esnek ve çeşitlilik içeren müfredatlar sunmasıdır.⁵⁸ Ancak Müslüman topluluklar açısından değerlendirildiğinde, devlet okullarındaki seküler yapının dinî eğitim ihtiyacını karşılamadığı ve bu nedenle Müslüman okullarına olan talebin arttığı gözlemlenmektedir.⁵⁹ Müslüman veliler, çocuklarının hem akademik hem de dinî gelişimini destekleyebilecek kurumları tercih etmekte ve bu durum, Müslüman okullarının ABD’de giderek yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır.⁶⁰ Bu bağlamda, Müslüman eğitim kurumlarının devlet tarafından nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda çeşitli hukuki ve pedagojik tartışmalar devam etmektedir.⁶¹

4. Amerika’daki Müslüman Okulları

ABD’de Müslüman okulları, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sayıca artış göstermiştir. 1960’lardan itibaren Afro-Amerikan Müslümanlar ve göçmen Müslüman topluluklar, çocuklarının hem dinî hem de akademik olarak nitelikli bir eğitim almasını sağlamak amacıyla bağımsız eğitim kurumları kurmaya başlamıştır.⁶² NCES’in Private School Universe Survey (PSS) 2021-22 verilerine göre, ABD’de özel okul kapsamında 327 Müslüman okulunda 54.019 öğrenci öğrenim görmektedir.⁶³

Amerika’daki Müslüman okulları tarihsel süreçte farklı yaklaşımlar etrafında gelişmiştir. Bunlardan ilki, Afro-Amerikan topluluklar tarafından kurulan Clara Muhammad Okullarıdır. Nation of Islam hareketi içinde doğmuş, daha sonra Warith Deen Muhammed’in liderliğinde Sünni çizgiye yönelmiş olan bu okullar, Kur’an merkezli bir pedagojiyi benimsemekte; öğrencilerine güçlü bir İslâmî kimlik kazandırmanın yanı sıra toplumsal sorumluluk ve dinî bilinç oluşturmaya hedeflemektedir.⁶⁴ İkinci yaklaşım ise, özellikle 1965 sonrası göç dalgasıyla Amerika’ya yerleşen Müslüman topluluklarca açılan okullardır. Bu kurumlar, çoğunlukla Amerikan devlet müfredatını temel almakta, buna ek olarak Arapça, Kur’an ve İslâm tarihi dersleri sunarak öğrencilerin dinî eğitimini desteklemektedir.⁶⁵ Ancak bu ayrım katı bir sınıflama değildir; birçok okul, her iki yaklaşımın unsurlarını melez biçimde uygulamakta, ayrıca IQRA, Tarbiyah, FADEL ve Concentric Circles gibi farklı girişimler din eğitiminin müfredata entegrasyonu konusunda özgün yaklaşımlar geliştirmektedir.

ABD’deki Müslüman okullarının eğitim felsefesi, Bilginin İslâmlaştırılması (Islamization of Knowledge) ve Kur’an-temelli Eğitim (Qur’an-based Education) olmak üzere iki ana yaklaşıma dayanmaktadır. Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı, bilim ve modern bilgiyi İslâmî bir çerçevede ele almayı amaçlarken, Kur’an-temelli eğitim yaklaşımı ise eğitimin her aşamasında dinî öğretileri merkeze almaktadır.⁶⁶

⁵⁸ Spring, *American education*, 193-195.

⁵⁹ Nadeem Memon, “Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge”, *A history of Islamic schooling in North America: Mapping growth and evolution* (London: Routledge, 2019), 145.

⁶⁰ Farid Senzai, “The Outlook for Islamic Education in America”, *Educating the Muslims of America*, ed. Yvonne Y. Haddad vd. (Oxford: Oxford University Press, 2009), 255-257.

⁶¹ Elbih, “Debates in the literature on Islamic schools”, 157.

⁶² Memon, “Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge”, 130-133.

⁶³ National Center for Education Statistics, *Private School Universe Survey (PSS) 2021-22: Table 2 — Number and Percentage Distribution of Private Schools, Students, and Full-Time Equivalent (FTE) Teachers, by Religious or Nonsectarian Orientation of School*, U.S. Department of Education (Washington, D.C., 2022).

⁶⁴ Memon, “Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge”, 127-136.

⁶⁵ Senzai, “The Outlook for Islamic Education in America”, 255.

⁶⁶ J. Mark Halstead, “An Islamic Concept of Education”, *Comparative Education* 40/4 (2004), 519-523.

5. Müslüman Okullarında Din Eğitimi

Bu bölümde, Amerika'daki Müslüman okullarında din eğitiminin yapısı bütüncül biçimde ele alınmaktadır. Öncelikle bu kurumların benimsediği eğitim felsefesi ve pedagojik yaklaşımlar incelenecek; ardından müfredatın nasıl kurgulandığı ve dinî içeriklerin hangi yöntemlerle entegre edildiği tartışılacaktır. Son olarak, okul kültürü ve öğrenme ortamlarının öğrencilerin kimlik inşası ve toplumsal aidiyet süreçlerine etkileri değerlendirilecektir.

5.1. Eğitim Felsefesi ve Yaklaşımı

Amerika'daki Müslüman okulları, tarihsel ve sosyolojik bağlamlara bağlı olarak farklı eğitim yaklaşımlarını benimsemiştir. Bu okullarda öne çıkan iki temel İslâmî eğitim yaklaşımı bulunmaktadır: Kur'an-temelli yaklaşımı (Qur'an-based approach) ve Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı (Islamization of Knowledge approach). Kur'an-temelli yaklaşım, Afro-Amerikan Müslümanlar tarafından kurulan Clara Muhammad okullarında hakimdir. Bu yaklaşım, Kur'an'ın üstünlüğü, ulus birliği geliştirme ve ümmete hizmet olmak üzere üç temel ilkeye dayanmaktadır.⁶⁷ Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı ise daha çok göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullar tarafından benimsenmiştir ve seküler müfredatı İslâmî perspektifle bütünleştirmeyi amaçlamaktadır.⁶⁸

Kur'an-temelli eğitim yaklaşımı, yalnızca dinî bilgilerin değil, bütün bilgilerin Allah kaynaklı olduğu fikrine dayanır. Bu düşünce, tawhid (tevhid) ilkesi çerçevesinde şekillenir ve bilginin parçalı değil, bütüncül bir yapıda ele alınmasını savunur.⁶⁹ Müfredatta Kur'an'ın merkezde olması, bilginin yalnızca dinî metinlerden değil, tüm disiplinlerde Kur'an'a referansla öğretilmesini teşvik etmektedir.⁷⁰

Bu yaklaşımın ikinci ilkesi olan ulus birliği geliştirme, Afro-Amerikan Müslümanların eğitim yoluyla kimliği koruma ve topluluk dayanışması oluşturma çabasını yansıtır. Clara Muhammad okulları, özellikle İbn Haldun'un asabiyet (asabiyya) kavramından hareketle, müfredatta ortak tarihsel deneyimi, ahlâkî disiplin ve toplumsal hizmeti görünür kılarak öğrenciler arasında kolektif kimlik inşa etmeye odaklanır.⁷¹ Afro-Amerikan Müslüman toplulukları, kölelik ve ayrımcılık geçmişi nedeniyle kimliklerini koruma gereksinimi duymuş ve bu bağlamda İslâmî eğitim, topluluklarını güçlendiren bir unsur olarak görülmüştür.⁷²

Son olarak, ümmete hizmet ilkesi, yalnızca Afro-Amerikan Müslümanlar için değil, tüm Müslüman topluluklar için toplumsal sorumluluk ve adalet anlayışını merkeze alır. Malcolm X ve Elijah Muhammad gibi figürler, eğitimin toplumsal değişim aracı olarak kullanılması gerektiğini savunmuş ve bu doğrultuda Müslüman okullarının, öğrencileri sadece akademik başarıya değil, aynı zamanda toplum hizmetine yönlendirmesi gerektiğini vurgulamışlardır.⁷³

⁶⁷ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 127-129.

⁶⁸ İsmâ'il R. Al-Faruqi, *Islamization of knowledge: General principles and work plan* (Herndon: International Institute of Islamic Thought, 1995), 84-90.

⁶⁹ Syed Muhammad Naquib Al-Attas, "Islamic philosophy: An introduction", *Journal of Islamic philosophy* 1/1 (2005), 13.

⁷⁰ Senzai, "The Outlook for Islamic Education in America", 259.

⁷¹ Sherman A. Jackson, *Islam and the Blackamerican: Looking toward the third resurrection* (Oxford: Oxford University Press, 2005), 103-105.

⁷² Robert Dannin, *Black pilgrimage to Islam* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 38.

⁷³ Jamillah Karim, *American Muslim women: Negotiating race, class, and gender within the Ummah* (New York: New York University, 2009), 70-76.

Buna karşın, göçmen Müslüman topluluklar tarafından kurulan okullarda benimsenen Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı, modern eğitimi seküler ve dinî boyutlarıyla birleştirmeyi amaçlamaktadır. İsmail Al-Faruqi, bilginin İslâmlaştırılması kavramını ortaya atan önemli düşünürlerden biridir ve ona göre modern eğitim sistemindeki temel sorun, bilginin sekülerleşmesi ve İslâmî bağlamından kopmasıdır.⁷⁴ Bu nedenle, göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullar, devlet okullarına benzer bir müfredat benimsemekle birlikte, ahlâkî ve dinî eğitimi müfredata entegre etmeyi amaçlamaktadır.⁷⁵

Bilginin İslâmlaştırılması yaklaşımı, klasik İslâmî bilgi anlayışı ile modern akademik disiplinleri bir araya getirmeye çalışır. Bu yaklaşımın uygulanmasındaki temel motivasyon, Amerikan toplumuna entegre olurken Müslüman kimliğini koruma çabasıdır.⁷⁶ Göçmen Müslümanlar, Amerikan eğitim sistemine tamamen adapte olmanın dinî kimlik kaybına yol açabileceği endişesiyle, çocuklarına hem akademik hem de ahlâkî gelişim sağlayan bir eğitim sunmayı amaçlamaktadırlar.⁷⁷

Sonuç olarak, Amerika'daki Müslüman okulları, farklı sosyolojik bağlamlardan beslenen iki temel eğitim yaklaşımı geliştirmiştir. Bu iki yaklaşım arasındaki farklar, Amerika'daki Müslüman toplulukların tarihsel, kültürel ve sosyolojik koşullarına bağlı olarak şekillenmiştir.⁷⁸ Clara Muhammad okulları, kökleri toplumsal adalet ve Afro-Amerikan Müslüman kimliği güçlendirmeye dayanan, Kur'an ve Sünnet merkezli ahlâkî disiplin ile Afro-Amerikan Müslüman tarih-kültür vurgusunu birlikte taşıyan; müfredatta topluluk deneyimini ve kültürel temsilî görünür kılan cemaat-temelli bir yaklaşımı benimsemeye çalışır. Buna karşılık göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullar, genellikle ikili müfredat (İslami İlimler/İlahiyat ve ulusal/eyalet akademik standartları) üzerinden ilerler; modern bilimlerle İslâmî dünya görüşü arasında denge kurmayı hedeflerken, uygulamada çoğu kez standart ders kitaplarını kullanıp, ayrı İslam bilgisi dersleri, İslam içeriği eklemlenmiş üniteler ve okul kültürü ile bütünleştirmeye çalışır. Kısacası ilki, kimlik ve topluluk inşasını müfredatın kurucu eksenini yapmaya amaçlarken; ikincisi, akademik akreditasyon ve standart başarı baskıları altında İslâmî çerçeveyi mevcut ders yapılarına entegrasyon yoluyla yaşatmaya çalışır.⁷⁹

5.2. Müfredat

Clara Muhammad okullarındaki Kur'an temelli eğitim yaklaşımı yalnızca müfredat içeriğini değil, öğretim yaklaşımı, sınıf yönetimi ve pedagojik uygulamaları da kapsamlı bir dönüşüme tabi tutmaktadır. Özellikle "Kur'anî Teşvik Ediciler" (Qur'anic Motivators) tekniği, öğretim süreçlerinde dersin konusu fark etmeksizin ilgili bir ayetle başlamayı amaçlamaktadır.⁸⁰ Bu teknik, dersin başında seçilen ayet ile dersin kavramsal hedefi arasında köprü kurmayı ve öğrencilerin Kur'an metnini ilgili kavramlarla birlikte düşünmesine imkân tanımayı amaçlar. Entegre müfredat geliştirme çalışmaları kapsamında İslâmî pedagoji literatüründe de vurgulanmaktadır; örneğin "hadis kancası" (soru odaklı açılış), "bağlamsal

⁷⁴ Al-Faruqi, *Islamization of knowledge*, 4-6.

⁷⁵ Susan L. Douglass - Munir Shaikh, "Defining Islamic education: Differentiation and applications", *Current Issues in Comparative Education* 7/1 (2004), 9.

⁷⁶ Senzai, "The Outlook for Islamic Education in America", 259.

⁷⁷ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 5-7.

⁷⁸ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 154.

⁷⁹ Mohamad Abdalla vd., *Islamic schooling in the West: Pathways to renewal* (Springer, 2018), 119-179.

⁸⁰ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 132-133.

örnekle köprü”, “görsel anlamlandırma”, “sîret vinyeti” (olay çözümleme), “adab çemberi” (utandırmama ilkesinin hatırlatılması) ve “ayet-kavram haritası/çıkış bileti” gibi benzer teknikler bu bütünleştirmeyi sınıf içi düzeyde somutlaştırır.⁸¹

Kur'an temelli yaklaşım üç ana aşamadan oluşmaktadır: 1) Müfredat Taslağı, 2) Temalı Üniteler ve 3) Yükseliş Çerçevesi. 1990 yılında tamamlanan Müfredat Taslağı, dört ana bilgi sahası üzerine inşa edilmiştir: Ümmetoloji (sosyal bilimler), İlm (doğa bilimleri), Beyyan Mübin (dil sanatları ve iletişim çalışmaları) ve Mizan (matematik ve ölçme). Bu bilgi sahaları ise Kur'an'dan seçilmiş dokuz temel ilke (Tevhid, Hilâfet/yeryüzü emanetçiliği, İbadet/ubûdiyyet, İlim, Adalet (‘adl), İhsan/itkân, Şûrâ, Emanet, Mîzân) üzerine dayandırılmıştır.⁸² Özellikle sosyal bilimler alanında, Batı merkezli tarih yazımındaki eksikliklerin vurgulanması ve İslâmî bakış açısının müfredata dâhil edilmesi, eleştirel pedagojinin yalnızca tarihsel söylemlere değil, aynı zamanda bilgi üretim süreçlerine de yöneldiğini göstermektedir.⁸³ Bu durum, müfredatın eleştirel pedagojik yönünü yalnızca tarih yazımında değil; epistemolojik kabullerin sorgulanması, kimlik ve kültürel temsil tartışmaları gibi alanlarda da ortaya koymaktadır.

Temalı üniteler aşaması, Dr. Qadir Abdus Sabur ve eşi tarafından, Kur'anî teşvik edicilerin yetersiz görülmesi nedeniyle daha kapsamlı bir yaklaşım olarak geliştirilmiştir.⁸⁴ Bu yaklaşımda, Kur'an'ın sadece tek bir dersin çerçevesinde değil, disiplinler arası öğretimde kullanılmasını sağlayan temalar oluşturulmaktadır.⁸⁵ Örneğin, Rahman suresi 12. ve 13. ayetleri temel alınarak oluşturulan bir temada, öğrencilerin biyolojiyi balıkların ekolojik sistemdeki yerini analiz ederek, matematiği okyanus yolculukları üzerinden, sosyal bilgileri taşımacılık ve keşif tarihi bağlamında, dil becerilerini ise şiir, drama ve hikâyeler aracılığıyla geliştirmeleri planlanmaktadır.⁸⁶

Son aşama olan Yükseliş Çerçevesi (Ascension Framework), İmam Warith Deen tarafından Hz. Muhammed'in (s.a.v) Miraç hadisesinden esinlenerek geliştirilmiştir.⁸⁷ Yaklaşımda, Hz. Muhammed'in Miraç sırasında görüştüğü peygamberlerin her birinin insanlığa sunduğu değerler, eğitim psikolojisi bağlamında yedi aşamaya ayrılmıştır. Bu aşamalar, ilkokulda Hz. Adem'in (a.s.) "fitrat ilkesi" ile başlayıp, lisede Hz. İbrahim'in (a.s.) "ahlâklı insan ilkesi"ne kadar ilerlemektedir. Özellikle ilkokul düzeyinde, çocukların hayal güçlerini, doğal eğilimlerini ve sezgilerini kullanarak yaratılışı keşfetmeleri teşvik edilmektedir.⁸⁸ Bu yaklaşım, öğrencilerin Kur'an ile kendi entelektüel ve yaşam deneyimleri arasında bağ kurmalarını ve "ayne'l yakın" seviyesinden "hakka'l yakın" seviyesine ulaşmalarını amaçlamaktadır.⁸⁹

Göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullar, farklı etnik ve kültürel geçmişlere sahip gruplar tarafından kurulduğundan, Clara Muhammad okullarına kıyasla daha

⁸¹ Abdalla vd., *Islamic schooling in the West*, 181-218.

⁸² Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 136-138.

⁸³ Douglass - Shaikh, “Defining Islamic education”, 11.

⁸⁴ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 136-138.

⁸⁵ Sister Clara Muhammad Memorial Foundation, “History of Schools” (20 Mart 2025).

⁸⁶ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 138-139.

⁸⁷ Sister Clara Muhammad Memorial Foundation, “Academic Curriculum: Clara Muhammad Schools Approach to Education and Curriculum Development” (20 Mart 2025).

⁸⁸ Sister Clara Muhammad Memorial Foundation, “Academic Curriculum: Clara Muhammad Schools Approach to Education and Curriculum Development” (20 Mart 2025).

⁸⁹ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 141-142.

heterojen bir yapıya sahiptir. Ancak bu okullar, geçmişteki sömürge deneyimleri, göç sorunları ve yerleştikleri toplumlarla entegrasyon gibi benzer tecrübeler yaşamışlardır. Bu ortak deneyimler, okullarındaki müfredat ve pedagojik uygulamaları şekillendirmiştir. Örneğin, din derslerinin diğer derslerden ayrı bir şekilde müfredatta yer alması, sömürge döneminden miras kalan bir uygulamadır. Okullardaki müfredat, İslâm ümmetinin küresel zorlukları, İslâm geleneğiyle uyum sağlama çabaları ve Amerika toplumuna entegrasyon gibi makro düzeydeki çatışmalardan etkilenmiştir.⁹⁰

Göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullarda müfredat geliştirme çabaları genellikle arka planda kalsa da ilk Dünya İslâmî Eğitim Konferansı, İslâm eğitimi teorisinin ve terminolojisinin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Konferansın zihin, beden ve ruh gelişimini önceleyen hedefleri, okullara pedagojik açıdan önemli bir rehberlik sunsa da, birçok okul bu vizyonu pratiğe yansıtmakta ve Müslüman ahlâkı ile İslâmî dünya görüşünü destekleyen yaklaşımlar geliştirmekte zorlanmıştır.⁹¹

Göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullar, İslâmî bilimlere (Islamic studies) yönelik müfredat geliştirmektense, bu alanda kullanılan ders kitapları ve materyallerinin üzerinde daha fazla durmuşlardır. IQRA yaklaşımı, Tevhidi müfredat, Terbiye projesi ve Eşmerkezli daireler yaklaşımı, göçmen kökenli Müslümanların kurduğu okullarda öne çıkan İslâmî müfredat yaklaşımları arasındadır.

İslâmî eğitim alanında yöntem ve materyal geliştirme çabalarının kurumsal düzeydeki erken örneklerinden biri, 1983 yılında kurulan IQRA International Educational Foundation olmuştur. Ghazi ve Ghazi'nin vurguladığı üzere, IQRA'nın kuruluş amacı yalnızca dinî bilgilerin aktarımıyla sınırlı kalmayan, aksine profesyonelce hazırlanmış ve sistematik bir müfredat yapısı aracılığıyla Müslüman çocuklara kapsamlı bir eğitim sunmaktır. Kurum, yeni bir müfredat inşa etmekten çok, Kur'an, Arapça, Siyer, Akaid, Fıkıh ve Ahlak derslerine yönelik kitaplar, öğretmen kılavuzları, etkinlik materyalleri ve görsel araçlar üretmeye odaklanmıştır. Bu tarafla IQRA, dağınık girişimler yerine planlı ve bütüncül bir yaklaşım sergileyerek, Kuzey Amerika'daki İslâmî okullar için "ilk kapsamlı ve sistematik İslâmî çalışmalar programı" olarak tanımlanmıştır.⁹²

Üretilen eğitsel materyaller, öğrencilerin davranışsal hedefler doğrultusunda gelişimini, günlük yaşamla bağlantı kurmalarını ve eğitsel süreci daha deneyimsel bir şekilde yaşamalarını amaçlamıştır.⁹³ Bu yönüyle IQRA, Yahudi ve Katolik okullarındaki eğitim anlayışına benzer bir şekilde, dinin temel esaslarını Amerikan eğitim ortamına uygun ve pedagojik açıdan çekici hale getirmeyi hedeflemiştir.⁹⁴ Aynı doğrultuda Goodword İslâmî bilimler ve The ICO İslâmî bilimler de, İslâmî hikayeler ve çocuk kitapları aracılığıyla dinî bilgilerin çocuklara cazip bir şekilde aktarılmasına katkı sağlamışlardır.⁹⁵

Tevhîdî müfredat (tawhidic curriculum), geleneksel Müslüman okul yaklaşımlarına eleştirel bir alternatif olarak Dr. Freda Shamma tarafından geliştirilmiştir. Shamma'ya göre mevcut müfredatlar İslâmî bilgiyi tek bir "Islamic Studies" dersine hapsedmekte, öğrenciler

⁹⁰ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 155.

⁹¹ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 148.

⁹² Abidullah Ghazi - Tasneema K. Ghazi, "Islamic Studies in a Pluralistic Society: IQRA' Comprehensive and Systematic Program", *Religion & Education* 25/1-2 (1998), 110-114.

⁹³ Ghazi - Ghazi, "Islamic Studies in a Pluralistic Society", 110-111.

⁹⁴ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 150.

⁹⁵ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 150.

aynı bilgileri yıllar boyunca tekrar ettikleri için derse olan ilgilerini kaybetmektedirler. Bu çerçevede Shamma’nın liderliğinde 1995 yılında kurulan Eğitim Geliştirilmesi ve İlerletilmesi Vakfı (FADEL) entegre bir İslamî müfredat geliştirmeye başlamış; önce Kur’an’dan çıkarılan kavramlar belirlenmiş, ardından tarih, İngilizce, Arapça ve görsel sanatlar gibi derslerin felsefî arka planı bu kavramlarla beslenmiştir. Ancak Shamma’nın da belirttiği üzere, mali kısıtlılıklar, uzman eksiklikleri ve özellikle dinî ilimlere yönelik materyal geliştirmede yaşanan güçlükler, bu yaklaşımın uygulanmasını yavaşlatmış ve öngörülen bütüncül hedeflerin tam anlamıyla hayata geçirilmesini engellemiştir.⁹⁶

Shamma’nın çalışması, Tevhîdî müfredatın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi, vahiy ile beşerî bilgi arasındaki ilişkiyi kavramalarını sağlamayı ve İslam’ın ilkelerini günlük hayatta davranışa dönüştürmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır. Ona göre bu yaklaşım, öğrencileri ezberci öğretimden uzaklaştırarak düşünmeye, sorgulamaya ve inançlarını bilinçli biçimde içselleştirmeye yönlendirmelidir. Bu nedenle Tevhîdî müfredatın en önemli amacı, “Allah’ın rızasına uygun davranış biçimlerini içselleştirmiş, özgüveni yüksek, eleştirel düşünebilen ve topluma katkı sağlayan Müslüman bireyler” yetiştirmektir.⁹⁷

Dawud Tauhidi’nin Terbiye projesi (Tarbiyah Project), modern İslam eğitimindeki krizin çocuklara sadece “İslam hakkında bilgi” verilmesinden kaynaklandığı, oysa asıl amacın onların gerçekten “Müslüman olma” anlamını kavramaları gerektiği vurgulanır. Tarbiyah Projesi bu bağlamda, İslamî değerler eğitiminin —iman, değerler, adab, haklar, sorumluluklar, duygular ve tutumlar— merkeze alınması gerektiğini savunur. Proje, 1995 yılında Dar al-Islam Corporation’ın düzenlediği bir yarışma ile başlamış ve 1996’da kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Buradaki temel hedef, gençlerin kalplerine ve zihinlerine İslamî değerleri yerleştirmek ve onları dönüştürücü bir süreçle yetiştirmektir. Bu noktada "Güçlü fikirler" (Powerful ideas) yaklaşımıyla bütün derslerin değer merkezli temalar etrafında işlenmesi öngörülmüştür.⁹⁸ Örneğin, sınıf etkinliklerinden bir tanesi roman karakterlerinin ahlâkî kararlarını tartışmak ve bu kararları sahabelerin benzer durumlardaki kararlarıyla karşılaştırmaktır.⁹⁹

Tauhidi, Terbiye Projesi’nde eğitimde tevhid ilkesinin epistemolojik, kozmolojik ve pedagojik boyutlarını ayrıntılı biçimde ele alır. Ona göre, tevhid yalnızca teolojik bir ilke değil, aynı zamanda bilginin bütünlüğünü, yaratılışın birliğini ve müfredatın entegrasyonunu sağlayan bir eğitim paradigmasıdır. Bu anlayış, müfredatın sadece dersler arası bağlantılar kurmakla kalmayıp, bilginin en temel kavramsal unsurlarını birleştirmesi gerektiğini vurgular. Böylece Terbiye Projesi, “bütüncül” (holistic) bir yaklaşım geliştirmiş; ruh, beden ve zihni aynı anda besleyen, bilgiyi değer ve davranışla bütünleştiren bir eğitim yaklaşımı ortaya koymuştur. Tauhidi, bu vizyonu “ağaç metaforu” (metaphor of the tree) üzerinden somutlaştırır: Tıpkı doğadaki bitkiler, hayvanlar ve hatta kozmik olayların uzun soluklu, kademeli ve tutarlı bir gelişim süreci (rububîyah) içinde ilerlemesi gibi, insan eğitimi de sabır,

⁹⁶ Freda Shamma, *An Overview of Current Islamic Curricula* (Herndon: ISLA (Islamic Schools League of America), 2011), 1-4.

⁹⁷ Freda Shamma, *Introduction to Religious Education* (Cincinnati: FADEL (Foundation for the Advancement and Development of Education and Learning), 2002), 1-5.

⁹⁸ Dawud Tauhidi, *The Tarbiyah Project: Towards a Renewed Vision of Islamic Education* (Tarbiyah Project/Dar al-Islam Foundation, 2001), 1-8.

⁹⁹ Memon, “Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge”, 153-154.

süreklilik ve ilahi sünnetullah'a uygun bir biçimde gerçekleşmelidir. Bu nedenle eğitim, yaratılıştaki düzeni gözlemleyerek öğrencilerin hayatın bütün boyutlarını keşfetmelerini ve İslâm'ı bir yaşam biçimi olarak içselleştirmelerini sağlayan dönüştürücü bir süreçtir.¹⁰⁰

Elma Harder'ın Muzaffer Iqbal ile birlikte geliştirdiği Eşmerkezli daireler (Concentric circles) yaklaşımı, erken çocukluk eğitiminin yalnızca aritmetik, dil veya fen dersleriyle sınırlı olmadığını, asıl önemli noktanın çocuğun zihinsel, duygusal ve ruhsal gelişimini şekillendiren kavramsal çerçevenin inşası olduğunu vurgular. Bu çerçeve bireyin fiziksel dünyanın kökenine dair algılarından sosyal ilişkilerine, yaşam tarzından ve alışkanlıklarından öğrenmeye yönelik tutumlarına kadar yaşamın tüm boyutlarını derinden etkiler. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre erken çocukluk dönemi, insan hayatının en kritik gelişim evresi olarak görülmektedir.¹⁰¹

Müslüman Eğitim Vakfı, Elma Harder ve eşi Dr. Muzaffar Iqbal tarafından başlangıçta bir ev okulu olarak kurulmuş, zamanla Kur'an temelli eğitim veren bir Müslüman okuluna dönüşmüştür.¹⁰² Vakıf, çocukların kendilerini ve varoluş olgusunu İslâmî bir dünya görüşü çerçevesinde derinlemesine kavramalarını sağlayacak bir eğitim yaklaşımı geliştirmeyi amaçlamıştır.¹⁰³ Bu bağlamda, Eşmerkezli Daireler yaklaşımı, Kur'an'ı merkeze alarak tevhid, risalet ve ahiret üzerine odaklanan; Kur'anî dünya görüşünü pedagojik materyaller, yöntemler ve araçlarla bütünleştiren tematik bir yaklaşım ortaya koyar ve öğrenme sürecini İslâmî entelektüel zemin üzerine oturtur.¹⁰⁴ Yaklaşım, disiplinler arası bir bakış açısıyla öğrencilerin Kur'an'ın da dayandığı üç temel kaynaktan -kâinat, nefis ve insanlık hikâyesi- yararlanmalarını öngörür ve bu sayede öğrenme sürecini Kur'an'la kurulan kesintisiz bağ üzerinden zenginleştirici bir öğrenme deneyimine dönüştürmeyi hedefler.¹⁰⁵

5.3. Okul Kültürü

Müslüman okulların müfredat dışında okul kültürü de diğer okullara nazaran kendine özgü bir yapı taşımaktadır. İslâmî okul kültürü, yalnızca akademik başarıyı değil, aynı zamanda ahlâkî, manevi ve karakter eğitimi boyutlarını da içeren kapsamlı bir yapı hedeflemektedir.¹⁰⁶ Bu bağlamda, Müslüman okulları bir eğitim kurumu olmanın ötesinde, dinî kimlik gelişimini teşvik eden topluluklar olarak da görülmektedir.¹⁰⁷ Hz. Muhammed (s.a.v)'i üsve-i hasene (en güzel örnek) kabul eden öğretmenlerin ve idarecilerin davranışları, öğrencilere yaklaşımları ve ailelerle iletişimleri sayesinde İslâmî bir kimlik kazanan okul kültürü, öğrencilerin sadece akademik başarılarını artırmayı değil, aynı zamanda İslâm ahlâkını ve manevi değerlerini kazanmalarını amaçlamaktadır.¹⁰⁸

¹⁰⁰ Dawud Tauhidi, *A Holistic View of Islamic Education* (Tarbiyah Project, 2007), 18-23.

¹⁰¹ Elma Harder - Muzaffer Iqbal, *Concentric Circles: Nurturing Awe and Wonder in Early Learning* (Lahore: Suhail Academy, 2011), arka kapak.

¹⁰² Nadeem Memon, *From protest to praxis: A history of Islamic schools in North America* (Ottawa: University of Toronto, 2009), 248.

¹⁰³ Memon, "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge", 152.

¹⁰⁴ Harder - Iqbal, *Concentric Circles*.

¹⁰⁵ Harder - Iqbal, *Concentric Circles*, arka kapak.

¹⁰⁶ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 25.

¹⁰⁷ Yasmin Hassen, "Making Muslims: The Politics of Religious Identity Construction and Victoria's Islamic Schools", *Islam and Christian-Muslim Relations* 24/4 (2013), 501-502.

¹⁰⁸ Sarfaroze Niyozov - Nadeem Memon, "Islamic Education and Islamization: Evolution of Themes, Continuities and New Directions", *Journal of Muslim Minority Affairs* 31/1 (Mart 2011), 24-26.

İslâmî okul kültürünün oluşmasında en fazla katkı öğretmenlerden beklenmektedir. Öğretmenler sadece bilgi aktarıcı değil, aynı zamanda ahlâkî rehber ve rol model olarak görülmektedir.¹⁰⁹ Bu nedenle, öğretmen seçiminde bireylerin davranışlarının İslâmî prensiplere uygunluğu, ahlâkî değerlere bağlılıkları ve ibadet hassasiyetleri dikkate alınmaktadır.¹¹⁰ Kuzey Amerika'daki Müslüman okullarında yaygın olarak görülen “diğer-annelik” (other-mothering) yaklaşımı, öğretmenlerin öğrencilere sadece akademik olarak değil, aynı zamanda duygusal ve manevi destek sunmalarını da içermektedir.¹¹¹ Bu yaklaşım, öğretmenlerin öğrencilere bir anne şefkatiyle yaklaşmasını, destekleyici bir öğrenme ortamı oluşturmasını ve onların bireysel gelişimlerini takip etmelerini gerektirir.¹¹²

Amerika'daki Müslüman okullarında okul kültürü, dinî uygulamaların eğitimin merkezinde olduğu bir ortam oluşturarak şekillenmektedir. Treavathan, bu okullarda namaz kılmanın teşvik edilmesi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uygun davranışlarda bulunma, İslâmî kitaplar ve posterler gibi görsel unsurların okul atmosferini belirleyen temel faktörler olduğunu ifade etmektedir.¹¹³

Aileler de Müslüman öğrencilerin eğitiminde ilk öğretmenler olarak görüldüğü için okul-aile iş birliği büyük önem taşımaktadır. Müslüman aileler, çocuklarının akademik eğitiminin yanı sıra, ahlâkî gelişimini de okuldan beklemektedir.¹¹⁴ Müslüman okulları, diğer birçok özel okulda olduğu gibi aile katılımını teşvik eden programlar düzenlemekte, velileri dinî etkinliklere davet etmekte ve ebeveynlere yönelik seminerler organize etmekte, ancak bunu İslâmî değerlerin aktarımına özel vurgu yaparak farklı bir boyut kazandırmaktadır.¹¹⁵ Bu okul-aile iş birliği, öğrencilerin Müslüman kimlik gelişimini destekleyen bir sosyal çevre oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.¹¹⁶

Sonuç olarak, Amerika'daki Müslüman okulların müfredat dışı okul kültürü, öğrencilerin yalnızca akademik gelişimlerini değil aynı zamanda ahlâkî, manevi ve toplumsal kimlik inşalarını da destekleyen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Öğretmenlerin rol model olarak üstlendikleri sorumluluk, okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin hem dinî hem de toplumsal aidiyetlerini sağlıklı bir şekilde geliştirmelerine imkân tanınması, bu kurumların özgün kimliğini belirleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

6. Müslüman Okullarıyla İlgili Güncel Tartışmalar

Bu bölüm, politika ve kurumsal çerçeveye odaklanarak şu tartışma noktalarını ele almaktadır: fonlama mekanizmaları (kupon/vergi kredisi, ESA¹¹⁷) ve erişim; hesap

¹⁰⁹ Halstead, “An Islamic Concept of Education”, 525.

¹¹⁰ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 9.

¹¹¹ Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 134-135.

¹¹² Susan L. Douglass, “Teaching about religion, Islam, and the world in public and private school curricula”, *Educating the Muslims of America*, ed. Yvonne Y. Haddad vd. (New York: Oxford University Press, 2009), 105-106.

¹¹³ Abdullah Trevathan, “Muslim Ethos Within Muslim Schools”, *Islamic schooling in the West: Pathways to renewal*, ed. Mohamad Abdalla vd. (Cham: Palgrave Macmillan, 2018), 138-139.

¹¹⁴ J. Mark Halstead, “Islamic education in the West and its challenges”, *Handbook of Contemporary Islam and Muslim Lives*, ed. Ronald Lukens-Bull - Mark Woodward (Cham: Springer, 2018), 4.

¹¹⁵ Elbih, “Debates in the literature on Islamic schools”, 168-169.

¹¹⁶ Memon, “Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge”, 134.

¹¹⁷ Burada ‘ESA’, eyaletin öğrenci başına ayırdığı kamu fonunu velinin hesapta yönettiği ve özel okul ücreti dâhil onaylı eğitim giderlerinde kullanabildiği “Education (Scholarship) Savings Account” programlarını ifade eder.

verebilirlik/akreditasyon ile eyalet standartları doğrultusunda müfredat uyumu; charter ve magnet okullar bağlamındaki hukuki/kurumsal sınırlar; kapasite, öğretmen arzı ve mesleki gelişim hattı; çift müfredat yükü, seküler materyal bağımlılığı ve dinî uygulamaların içselleştirilmesi riski; kamuoyu algısı, İslâmofobi ve entegrasyon; akademik etki bulgularının heterojenliği ve metodolojik notlar.

Yüksek Mahkeme'nin *Espinoza v. Montana Department of Revenue*¹¹⁸ ve *Carson v. Makin*¹¹⁹ kararları, erken dönemdeki *Zelman v. Simmons-Harris*¹²⁰ çizgisiyle uyumlu olarak, genel yarara açık öğrenci destek programlarında dinî okulların sırf “dinî statü” nedeniyle dışlanamayacağını netleştirerek İslâmî okulların kupon/vergi kredisi ve ESA türü fonlara erişimini genişletmiştir; ancak bu genişleme, eyaletler arasında farklılaşan hesap verebilirlik ve müfredat uyumu rejimlerine (standart testler, raporlama, akreditasyon, özel eğitim yükümlülükleri) uyum ihtiyacını artırdığı için okul kimliği ile devlet standartları arasında daha hassas bir denge gerektirmektedir.¹²¹ Voucher/ESA genişlemeleri bazı eyaletlerde talep ve kayıt artışı ile birlikte kapasite baskısı (öğretmen istihdamı, yeni sınıf/şube, burs fonları) üretmiştir; Florida örneğinde dinî okullara yönelik talep ve bekleme listeleri rapor edilmiştir.¹²² Buna karşılık, programların akademik etkilerine dair kanıtlar heterojen kalmıştır: literatür sentezleri ortalama etkilerin küçük ve karışık olduğunu bildirirken¹²³, Louisiana'daki rastgele kontrollü değerlendirme kuponla özel okula geçen öğrencilerde kısa vadeli sınav puanı düşüşü saptamış; Florida'da vergi kredili bursların kapsamının genişlemesi ise programa katılmayan kamu okulu öğrencilerinin okuma ve matematik puanlarında küçük ama istatistiksel olarak anlamlı artışlar ve devamsızlık ile disiplin cezalarında azalmayla ilişkilendirilmiştir.¹²⁴

NCES tanımına göre charter okullar kamu okuludur ve bu statü gereği dinsel tarafsızlık yükümlülüğü taşır, ancak Oklahoma'daki *St. Isidore* dosyasında 2024'te eyalet yüksek mahkemesinin iptal kararı¹²⁵ ve 2025'te ABD Yüksek Mahkemesi'ndeki oylamanın 4-4 eşitlikle sonuçlanması¹²⁶, dinî charter girişimlerini ülke çapında emsal üretmeksizin belirsizlikte bırakmıştır.¹²⁷ Magnet okullara ilişkin güncel sentezler, gönüllü entegrasyonu artıran ve öğrenme sonuçlarını iyileştiren tasarım ilkelerini (tema odaklı program,

¹¹⁸ *Espinoza v. Montana Dep't of Revenue* (Espinoza), 140 S. Ct. 2246 (2020).

¹¹⁹ *Carson v. Makin* (Carson), 596 U.S. 767 (2022).

¹²⁰ *Zelman v. Simmons-Harris* (Zelman), 536 U.S. 639 (2002).

¹²¹ Congressional Research Service, *Espinoza v. Montana and the Refusal to Provide Public Funds to Religious Schools (LSB10397)* (Washington, DC: Congressional Research Service, 21 Ocak 2020); Congressional Research Service, *Carson v. Makin: Using Government Funds for Religious Schools (LSB10785)* (Washington, DC: Congressional Research Service, 07 Haziran 2022).

¹²² Geoff Mulvihill, “Parents like private school vouchers so much that demand is exceeding budgets in some states”, *AP News* (25 Ekim 2023); Holly Meyer, “Voucher expansion leads to more students, waitlists and classes for some religious schools”, *AP News* (03 Mart 2024).

¹²³ Dennis Epple vd., “School vouchers: A survey of the economics literature”, *Journal of economic literature* 55/2 (2017), 441-492.

¹²⁴ Atila Abdulkadiroğlu vd., “Free to choose: Can school choice reduce student achievement?”, *American Economic Journal: Applied Economics* 10/1 (2018), 175-206; David N. Figlio vd., “Effects of maturing private school choice programs on public school students”, *American Economic Journal: Economic Policy* 15/4 (2023), 255-294.

¹²⁵ *Drummond v. Oklahoma Statewide Virtual Charter School Board* (Drummond), 2024 OK 53 (2024).

¹²⁶ *Oklahoma Statewide Charter School Board v. Drummond* (U.S. Supreme Court, per curiam order; 4-4) (Oklahoma), K. 24-394; 24-396 (22 Mayıs 2025).

¹²⁷ “Drummond”, 2024 OK, K. 20-1088; John Kruzel, “Split US Supreme Court blocks taxpayer-funded religious charter school”, *Reuters* (23 Mayıs 2025).

şeffaf/çekilişle kabul, ulaşım desteği, çeşitlilik hedefleri ve düzenli performans izlemi) vurgular.¹²⁸ Bu nedenle Müslüman okulları, stratejik konumlarını belirlerken bulundukları eyaletin hukuki rejimiyle birlikte yerel arz-talep dinamiklerini (öğrenci profili, erişim politikaları, finansman ve ulaşım imkânları gibi) dikkate almalıdır.

Müslüman okulları, pedagojik terminoloji, ders planları ve öğretim materyalleri açısından çevrelerindeki devlet ve özel okullardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu durum, eğitimcilerin ve yöneticilerin kimlik krizi yaşamasına neden olmakta ve İslâmî eğitim anlayışının özgünlüğünü koruma konusunda çeşitli zorluklar doğurmaktadır.¹²⁹ Douglass, Batı'daki Müslüman okullarında çalışan öğretmenlerin çoğunun seküler pedagojik çerçevede eğitim aldığını ve İslâmî eğitim anlayışını içselleştirmekte zorlandığını belirtmektedir.¹³⁰ Bu da okullarda homojen bir İslâmî eğitim anlayışının oluşmasını engellemekte ve farklı öğretmenlerin farklı pedagojik yaklaşımlar benimsemesine yol açmaktadır. Bu durum, öğrenciler için tutarsız bir eğitim deneyimi yaratırken, okulun genel İslâmî atmosferini de zayıflatabilmektedir. Nitekim Treavathan, yüzeysel dinî uygulamaların öğrenciler tarafından içselleştirilmediğinde aidiyet duygusunu zedeleyebileceğini belirtmektedir.¹³¹

Müslüman okulları genellikle finansal olarak kısıtlı imkanlara sahip olup, devlet desteği alamadıkları için bağışlara ve öğrenci harçlarına bağımlı kalmaktadırlar.¹³² Bu finansal yetersizlik, öğretmen maaşlarının düşük olmasına ve eğitim materyallerinin sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Çoğu Müslüman okulunda öğretmenler, devlet okullarına kıyasla daha düşük ücretlerle çalışmakta ve uzun mesai saatlerine maruz kalmaktadırlar.¹³³ Samadi, bu durumun öğretmenlerin tükenmişlik sendromuna yakalanmalarına ve işten ayrılma oranlarının yüksek olmasına yol açtığını belirtmektedir.¹³⁴ Özellikle Amerika'da, Müslüman okullarında öğretmenlerin görev süresi kısa olup, öğretmen değişim oranının yüksek olması öğrenciler için istikrarlı bir eğitim ortamının sağlanmasını zorlaştırmaktadır.¹³⁵

Öğretmen yetiştirme süreci de Müslüman okulları için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Amerika'da Müslüman öğretmenleri yetiştiren, akredite olmuş bir yükseköğretim kurumu¹³⁶ yok denecek kadar azdır.¹³⁷ Müslüman okullarda çalışan öğretmenler genellikle İslâmî eğitim felsefesini mesleki gelişim konferansları, seminerler veya hizmet içi eğitimler aracılığıyla öğrenmektedirler. Ancak Shamma, İslâmî ilkelerin müfredata bütüncül olarak entegre edilememesi durumunda öğretmenlerin pratik nedenlerle seküler ders kitaplarını esas aldıklarını ve böylece pedagojik yaklaşımlarında seküler bakış açısının öne çıktığını

¹²⁸ Janel George vd., *Advancing Integration and Equity Through Magnet Schools* (Learning Policy Institute, 2023).

¹²⁹ Michael S. Merry - Geert Driessen, "Islamic schools in three western countries: Policy and procedure", *Comparative education* 41/4 (2005), 419.

¹³⁰ Douglass, "Teaching about religion, Islam, and the world in public and private school curricula", 96-98.

¹³¹ Trevathan, "Muslim Ethos Within Muslim Schools", 134-135.

¹³² Memon, *A history of Islamic schooling in North America*, 47.

¹³³ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 11.

¹³⁴ Ahmad Samadi, *How Can Support and Stability Prevent Teacher Burnout and Support Teacher Retention?* (St. Paul: Hamline University, 2020), 6-7.

¹³⁵ Merry - Driessen, "Islamic schools in three western countries", 419.

¹³⁶ Hartford Seminary'nin chaplaincy programı, Graduate School of Islamic and Social Sciences'in akredite edilmiş programı, ve sınırlı ölçekte ISNA (Islamic Society of North America) ve IIIT (International Institute of Islamic Thought) gibi kuruluşların kısa süreli imam/öğretmen eğitimleri

¹³⁷ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 16.

belirtmektedir. Bu, dinî eğitimin sürekliliğinin sağlanamaması halinde ortaya çıkan önemli bir risk olarak görülmektedir.¹³⁸ Araştırmalar, özellikle din eğitimi ile genel müfredat arasındaki dengeyi sağlama konusunda öğretmenlerin ciddi zorluklar yaşadığını göstermektedir. Örneğin, Haddad, Senzai ve Smith, Müslüman okullarının aynı ders saati içinde hem seküler hem de İslâmî müfredatı yürütmeye çalıştığını, bunun da temel derslerin zamanını azalttığını ve öğretmenler üzerinde ek baskılar yarattığını belirtmektedir.¹³⁹ Benzer biçimde Douglass ve Shaikh, İslâmî pedagojik anlayışın dini-seküler ayrımı yapmayan bütüncül bir çerçeve sunduğunu, ancak uygulamada bu idealin çift müfredat yükü nedeniyle parçalı ve dengesiz bir öğretim pratiğine dönüşebildiğini vurgulamaktadır.¹⁴⁰

Müfredat konusunda da Müslüman okulları çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Shamma, Müslüman okullarının müfredat geliştirme süreçlerinde modern seküler eğitim anlayışından kaçınmanın zor olduğunu ifade etmektedir.¹⁴¹ Müslüman eğitimciler, endüstri devrimi sonrası dönemde yetişmiş ve din ile bilim arasındaki ayrımın keskinleştiği bir eğitim sistemine maruz kalmışlardır. Bu nedenle, Müslüman okulları müfredatlarını geliştirirken, kaçınılmaz olarak seküler perspektiften etkilenmekte ve çoğu zaman İslâmî eğitim ile modern bilim arasında bir denge kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu durum, Müslüman okullarının yalnızca birkaç din dersinin eklendiği, seküler eğitim anlayışına yakın okullar olarak algılanmasına neden olmaktadır.¹⁴² Niyozov ve Memon, Müslüman okullarının, müfredat geliştirme süreçlerinde İslâmî bilgiyi çağdaş pedagojik yöntemlerle bütünleştirme konusunda yeterli akademik desteğe sahip olmadığını ve bunun sonucunda ortaya çıkan eğitim anlayışının büyük ölçüde Batı merkezli kaldığını ileri sürmektedirler.¹⁴³

Halstead, Batı'daki Müslüman okullarının üç temel sorunla karşı karşıya olduğunu ileri sürmektedir.¹⁴⁴ İlk olarak, Müslüman olmayan toplumun, bu okulları terörist destekçisi, cinsiyetçi veya köktendinci bireyler yetiştiren kurumlar olarak algılama eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu olumsuz algının medya tarafından körüklendiği ve Müslüman okullarının toplumda marjinalleşmesine neden olduğu ifade edilmektedir. İkinci olarak, Müslüman okulları, modern dünyaya uygun bir İslâmî eğitim felsefesi geliştirememektedir. Öğrenciler hem dinî hem de seküler bilgi arasında bir denge kurmakta zorlanmakta ve bu da Batı'da İslâm eğitiminin daha fazla saygı görmesini engellemektedir. Üçüncü sorun ise, değerlerin modern dünyada nasıl uygulanacağı konusundaki belirsizliktir. Müslüman okulları, öğrencilere temel İslâmî değerleri öğretmekte başarılı olsa da bu değerlerin modern dünyadaki etik ve ahlâkî sorunlarla nasıl ilişkilendirileceği konusunda yetersiz kalmaktadır.¹⁴⁵

Brifkani, Müslüman okullardaki yöneticilerin eğitim anlayışlarını incelediği çalışmasında, idarecilerin yalnızca akademik başarıyı değil, aynı zamanda manevi gelişimi, karakter eğitimini ve ahlâkî değerlerin kazandırılmasını da hedeflediklerini

¹³⁸ Freda Shamma, "Islamic worldview and curriculum development", *Islamic Schooling in the West*, ed. Mohamad Abdalla vd. (Springer, 2018), 122-124.

¹³⁹ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 103.

¹⁴⁰ Douglass - Shaikh, "Defining Islamic education", 13-14.

¹⁴¹ Shamma, "Islamic worldview and curriculum development", 122-123.

¹⁴² Elbih, "Debates in the literature on Islamic schools", 167.

¹⁴³ Niyozov - Memon, "Islamic Education and Islamization", 19-20.

¹⁴⁴ Halstead, "Islamic education in the West and its challenges", 11-13.

¹⁴⁵ Halstead, "Islamic education in the West and its challenges", 13.

belirtmektedir.¹⁴⁶ Ancak, finansal yetersizlikler, akademik başarıya odaklanan aileler ve eğitim sisteminin baskıları nedeniyle bu okulların seküler eğitim modeline daha yakın hale geldiği ifade edilmektedir. Senzai, Müslüman okullarının, öğrencilere sadece akademik başarı sunmanın ötesinde, onların manevi gelişimine de katkı sağlaması gerektiğini vurgularken, bu hedefin çoğu zaman maddi ve yapısal engeller nedeniyle yeterince gerçekleştirilemediğini ifade etmektedirler.¹⁴⁷

Elbih, Müslüman okullarıyla ilgili yapılan eleştirilerin sadece Müslüman olmayan çevrelerden değil, bizzat Müslüman topluluklardan da geldiğini ortaya koymaktadır.¹⁴⁸ Müslüman olmayanlar, bu okulların öğrencileri toplumsal hayattan izole ettiğini ve dinî hoşgörüsüzlüğü artırdığını savunurken, Müslümanlar ise bu okulların güçlü bir İslâmî kimlik oluşturma konusunda yetersiz kaldığını ifade etmektedirler. Müfredatın Avrupamerkezci hale gelmesi, bilginin İslamlaştırılması sürecinin başarısız olması ve etnik-kültürel farklılıkların okullardaki birlik duygusunu zayıflatması gibi konular, Müslüman toplulukların eleştirdiği temel noktalardır. Özellikle, Batı'daki Müslüman okullarında etnik ayrışma yaşandığı ve bu durumun ortak bir İslâmî eğitim anlayışı oluşturulmasını zorlaştırdığı belirtilmektedir.¹⁴⁹

Netice itibarıyla, Müslüman okulları pedagojik, yönetsel ve finansal sorunlarla mücadele etmektedir. Bu okullar, hem modern eğitim sistemine ayak uydurmak hem de İslâmî kimliği korumak gibi iki zorlu hedefi gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Ancak, öğretmen yetiştirme süreçlerinin yetersizliği, finansal kısıtlamalar ve seküler eğitim anlayışının baskınlığı, Müslüman okullarının ideal bir eğitim yaklaşımı oluşturmasını engelleyen temel faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Amerika'daki Müslüman okullarının başarılı olabilmesi için, hem eğitimcilerin İslâmî pedagojik anlayışla yetiştirilmesi hem de bu okulların finansal ve idari yapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir.¹⁵⁰ Brifkani'nin ortaya koyduğu gibi, İslâmî pedagojik yaklaşım 'bütüncül çocuk' anlayışıyla öğrencilerin akademik, ruhsal, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimini hedefler.¹⁵¹

Ayrıca, Müslüman okullarının akademik başarı üzerindeki etkileri konusunda çelişkili bulgular bulunmaktadır. Bazı araştırmalar, bu okullardaki öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olduğunu ve güçlü bir kimlik bilinci geliştirdiğini öne sürerken,¹⁵² diğerleri sınırlı kaynaklar ve öğretmen eksikliği nedeniyle akademik standartların korunmasında zorluk yaşandığını belirtmektedir.¹⁵³ Bu durum, dinî kimlik ile akademik başarı arasındaki dengenin nasıl sağlanacağı konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Sosyo-kültürel etkiler açısından, Müslüman okullarının öğrencilerde aidiyet duygusunu güçlendirdiği ancak aynı zamanda geniş topluma entegrasyonu sınırlayabileceği yönünde görüşler mevcuttur.¹⁵⁴ Müslüman okullarının

¹⁴⁶ Isra Brifkani, "Whole child education in the context of Islamic schools in the United states: Principals' perspectives", *Religious education* 116/2 (2021), 117.

¹⁴⁷ Senzai, "The Outlook for Islamic Education in America", 256-258.

¹⁴⁸ Elbih, "Debates in the literature on Islamic schools", 166-167.

¹⁴⁹ Elbih, "Debates in the literature on Islamic schools", 168-169.

¹⁵⁰ Brifkani, "Whole child education in the context of Islamic schools in the United states", 125.

¹⁵¹ Brifkani, "Whole child education in the context of Islamic schools in the United states", 126.

¹⁵² Merry - Driessen, "Islamic schools in three western countries", 427.

¹⁵³ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 258.

¹⁵⁴ Haddad vd., *Educating the Muslims of America*, 9-13.

Amerikan eğitim politikalarıyla nasıl ilişkilendirileceği, akreditasyon süreçlerinde nasıl değerlendirileceği ve toplum içindeki rollerinin nasıl şekilleneceği, gelecekte ele alınması gereken kritik konular arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, yukarıda anılan içsel (öğretmen eksikliği, kaynak yetersizliği, çift müfredat yükü) ve dışsal (İslâmofofi, dışlanma, kültürel asimilasyon baskıları) zorluklar okul kültürünün kapsayıcılığını sürekli sınamakta; dinî uygulamalar içselleştirilmediğinde yüzeyselleşme riski doğmaktadır. Merry ve Driessen'in vurguladığı yapısal baskılar, kimlik ile entegrasyon hedefleri arasındaki dengeyi zorlamaktadır.¹⁵⁵ Brifkani'nin belirttiği gibi okullar yalnızca dinî kimlik inşası değil, öğrencileri toplumsal hayata hazırlama sorumluluğunu da taşır.¹⁵⁶ Bu nedenle kapsayıcı, bütüncül ve esnek bir okul kültürü inşası, öğrencilerin hem dinî hem de toplumsal kimliklerini birlikte güçlendirecek biçimde tasarlanmalıdır.¹⁵⁷

Sonuç

ABD'deki Müslüman okulları, dinî kimliği koruma ve akademik başarıyı sağlama misyonuyla önemli bir eğitim yaklaşımı oluşturmaktadır. Ancak bu okullar, finansal kaynakların yetersizliği, öğretmen yetiştirme süreçlerindeki eksiklikler ve pedagojik çerçevenin belirsizliği gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Ayrıca 2020 sonrası okul seçimi mekanizmalarının genişlemesiyle artan hesap verebilirlik ve müfredat uyumu yükleri de kurumsal işleyişi etkilemektedir. Bu sorunlar, okulların uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından riskler barındırmakta ve eğitim kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle kapasite planlamasının güçlendirilmesi ve eyaletler arası politika farklılıklarının dikkate alınması gerekmektedir.

Müslüman okullarının sürdürülebilirliğini artırmak ve etkinliğini güçlendirmek için daha kapsamlı akademik araştırmalara ve yenilikçi eğitim politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle, bu okulların pedagojik yaklaşımları, müfredat geliştirme süreçleri ve öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimi üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmelidir. Ayrıca, devlet destekli fonlara erişim, öğretmen yetiştirme programlarının güçlendirilmesi ve modern pedagojik yöntemlerle İslâmî eğitimin dengeli biçimde harmanlanması, bu okulların eğitim kalitesini artırmada kritik rol oynayacaktır.

Toplumsal entegrasyon açısından, Müslüman okullarının geniş toplumsal yapıyla uyum içinde faaliyet göstermesi hedeflenmektedir. Ancak mevcut literatür, bu entegrasyonun her zaman sorunsuz şekilde gerçekleşmediğini; öğrencilerin dinî kimliklerini koruma çabalarının zaman zaman daha geniş toplumsal katılım ile gerilimler yaratabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu okullar, hem dinî kimliği destekleyen hem de kapsayıcı eğitim deneyimlerini güçlendiren bir denge arayışı içerisinde. Bu doğrultuda eğitimciler, politika yapıcılar ve akademisyenler arasındaki iş birliği; örneğin ortak çalıştaylar ve sempozyumlar, üniversite-okul iş birlikleriyle hizmet içi eğitimlerin geliştirilmesi ve güncel araştırmalara dayalı politika raporlarının hazırlanması yoluyla güçlendirilmelidir. Ayrıca eyalet ve federal düzeyde karar vericilerle yapılacak diyalog mekanizmaları sayesinde Müslüman okullarının ihtiyaçları eğitim politikalarına daha etkin biçimde yansıtılabilir. Bu

¹⁵⁵ Merry - Driessen, "Islamic schools in three western countries", 424-426.

¹⁵⁶ Brifkani, "Whole child education in the context of Islamic schools in the United states", 122.

¹⁵⁷ Douglass - Shaikh, "Defining Islamic education", 12-14.

bütüncül süreç, Müslüman okullarının güçlü ve sürdürülebilir bir eğitim yaklaşımı geliştirmesine doğrudan katkı sunacaktır.

Sonuç olarak, ABD'deki Müslüman okullarının karşılaştığı yapısal ve pedagojik zorluklara karşı çok boyutlu çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Eğitim politikalarındaki düzenlemeler, sivil toplum kuruluşlarının katkıları ve akademik çalışmaların rehberliği doğrultusunda, devlet kurumları, okul yöneticileri ve Müslüman toplum temsilcileri tarafından bu okulların uzun vadeli başarısını destekleyecek stratejiler geliştirilmelidir. Böylece, Müslüman okulları hem yüksek akademik standartları hem de karakter gelişimini teşvik eden sürdürülebilir bir eğitim yaklaşımı inşa edebilir. Gelecekte yapılacak çalışmaların, bu okulların pedagojik etkilerini, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimi üzerindeki rollerini ve toplumsal entegrasyon süreçlerini daha detaylı incelemesi önerilmektedir.

Kaynakça | References

- Abdalla, Mohamad vd. *Islamic schooling in the West: Pathways to renewal*. Springer, 2018.
- Abdulkadiroğlu, Atila vd. “Free to choose: Can school choice reduce student achievement?” *American Economic Journal: Applied Economics* 10/1 (2018), 175-206.
- Ahmed, Gutbi Mahdi. “Muslim Organizations in the United States”. *The Muslims of America*. ed. Yvonne Yazbeck Haddad. 11-25. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Al-Attas, Syed Muhammad Naquib. “Islamic philosophy: An introduction”. *Journal of Islamic philosophy* 1/1 (2005), 11-43.
- Al-Faruqi, Isma’il R. *Islamization of knowledge: General principles and work plan*. Herndon: International Institute of Islamic Thought, 1995.
- Brifkani, Isra. “Whole child education in the context of Islamic schools in the United states: Principals’ perspectives”. *Religious education* 116/2 (2021), 116-128.
- Bybee, R. W. *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. Arlington: National Science Teachers Association, 2013.
- Central Intelligence Agency. “Explore All Countries: United States”. Erişim 25 Şubat 2025. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-states/#government>
- Congressional Research Service. *Carson v. Makin: Using Government Funds for Religious Schools (LSB10785)*. Washington, DC: Congressional Research Service, 07 Haziran 2022. <https://www.congress.gov/crs-product/LSB10785?utm>
- Congressional Research Service. *Espinoza v. Montana and the Refusal to Provide Public Funds to Religious Schools (LSB10397)*. Washington, DC: Congressional Research Service, 21 Ocak 2020. <https://www.congress.gov/crs-product/LSB10397?utm>
- Coulson, Andrew J. “Comparing Public, Private, and Market Schools: The International Evidence”. *Journal of School Choice* 3/1 (2009), 31-54. <https://doi.org/10.1080/15582150902805016>
- Critical Appraisal Skills Programme (CASP). “CASP qualitative checklist”. CASP. 2018. <https://casp-uk.net/casp-tools-checklists/>
- Dannin, Robert. *Black pilgrimage to Islam*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Douglass, Susan L. “Teaching about religion, Islam, and the world in public and private school curricula”. *Educating the Muslims of America*. ed. Yvonne Y. Haddad vd. 85-109. New York: Oxford University Press, 2009.
- Douglass, Susan L. - Shaikh, Munir. “Defining Islamic education: Differentiation and applications”. *Current Issues in Comparative Education* 7/1 (2004).
- Elbih, Randa. “Debates in the literature on Islamic schools”. *Educational Studies* 48/2 (2012), 156-173.
- Epple, Dennis vd. “School vouchers: A survey of the economics literature”. *Journal of economic literature* 55/2 (2017), 441-492.
- Figlio, David N. vd. “Effects of maturing private school choice programs on public school students”. *American Economic Journal: Economic Policy* 15/4 (2023), 255-294.
- Frankenberg, Erica vd. *The forgotten choice? Rethinking magnet schools in a changing landscape*. Los Angeles: Civil Rights Project / Proyecto Derechos Civiles, 2008.
- Gamoran, Adam. “Student Achievement in Public Magnet, Public Comprehensive, and Private City High Schools”. *Educational Evaluation and Policy Analysis* 18/1 (1996), 1-18. <https://doi.org/10.3102/01623737018001001>

- George, Janel vd. *Advancing Integration and Equity Through Magnet Schools*. Learning Policy Institute, 2023. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED626580.pdf?utm>
- Ghazi, Abidullah - Ghazi, Tasneema K. "Islamic Studies in a Pluralistic Society: IQRA' Comprehensive and Systematic Program". *Religion & Education* 25/1-2 (1998), 109-115. <https://doi.org/10.1080/15507394.1998.11000885>
- Grammich, Clifford vd. 2020 *U.S. Religion Census: Religious Congregations & Adherents Study*. Lenexa, Kansas: Association of Statisticians of American Religious Bodies, 2023.
- Gürer, Banu. "İletişim ve Din Eğitimi İhtiyacı: Washington, DC'de Yaşayan Türkler Örneği". *Talim* 7/1 (2023), 76-100.
- Gürer, Banu. "Religious education in United States of America in context of relation between religion and state". *Route Educational and Social Science Journal* 2/2 (2015), 465-494.
- Haddad, Yvonne Y. vd. *Educating the Muslims of America*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Haddad, Yvonne Yazbeck. *The Muslims of America*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Halstead, J. Mark. "An Islamic Concept of Education". *Comparative Education* 40/4 (2004), 517-529. <https://doi.org/10.1080/0305006042000284510>
- Halstead, J. Mark. "Islamic education in the West and its challenges". *Handbook of Contemporary Islam and Muslim Lives*. ed. Ronald Lukens-Bull - Mark Woodward. 259-273. Cham: Springer, 2018.
- Harder, Elma - Iqbal, Muzaffer. *Concentric Circles: Nurturing Awe and Wonder in Early Learning*. Lahore: Suhail Academy, 2011.
- Hassen, Yasmin. "Making Muslims: The Politics of Religious Identity Construction and Victoria's Islamic Schools". *Islam and Christian-Muslim Relations* 24/4 (2013), 501-517. <https://doi.org/10.1080/09596410.2013.813120>
- Hillman, Benjamin Siracusa. "Is there a place for religious charter schools". *Yale LJ* 118 (2008), 554.
- Hong, Quan Nha vd. "Mixed methods appraisal tool (MMAT), version 2018". *Registration of copyright* 1148552/10 (2018), 1-7.
- Jackson, Sherman A. *Islam and the Blackamerican: Looking toward the third resurrection*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Karim, Jamillah. *American Muslim women: Negotiating race, class, and gender within the Ummah*. New York: New York University, 2009.
- Keyworth, Karen. "Islamic Schools of America: Data-Based Profiles". *Educating the Muslims of America*. ed. Yvonne Y. Haddad vd. 21-39. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Kızılabdullah, Yıldız. "'Dini Öğrenme Modelinin' Çok Dinli/Çokkültürlü Toplumlardaki Tezahürleri". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 721-732.
- Kızılabdullah, Yıldız. "Okul Öncesi Din, Değer ve Ahlak Eğitiminde Montessori Metodu-Indiana örneği". *Dinî araştırmalar* 24/60 (2021), 9-34.
- Köylü, Mustafa. "Sosyal din eğitimi modeli: ABD ve Latin Amerika ülkeleri örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 109-128.
- Kruzel, John. "Split US Supreme Court blocks taxpayer-funded religious charter school". *Reuters* (23 Mayıs 2025). <https://www.reuters.com/world/us/split-us-supreme-court-blocks-religious-charter-school-2025-05-22/?utm>

- Kunzman, Robert - Gaither, Milton. "Homeschooling: A comprehensive survey of the research". *Other Education-the journal of educational alternatives* 2/1 (2013), 4-59.
- Memon, Nadeem. *A history of Islamic schooling in North America: Mapping growth and evolution*. London: Routledge, 2019.
- Memon, Nadeem. *From protest to praxis: A history of Islamic schools in North America*. Ottawa: University of Toronto, 2009.
- Memon, Nadeem. "Pedagogy: Models of Islamic Schooling Emerge". *A history of Islamic schooling in North America: Mapping growth and evolution*. 112-161. London: Routledge, 2019.
- Merry, Michael S. "Advocacy and involvement: The role of parents in western Islamic schools". *Religious Education* 100/4 (2005), 374-385.
- Merry, Michael S. - Driessen, Geert. "Islamic schools in three western countries: Policy and procedure". *Comparative education* 41/4 (2005), 411-432.
- Meyer, Holly. "Voucher expansion leads to more students, waitlists and classes for some religious schools". *AP News* (03 Mart 2024). [https://apnews.com/article/religious-education-public-funding-vouchers-school-choice-d63c25b7c4fc7e0175ae35462da4cf68?utm](https://apnews.com/article/religious-education-public-funding-vouchers-school-choice-d63c25b7c4fc7e0175ae35462da4cf68?utm_d63c25b7c4fc7e0175ae35462da4cf68?utm)
- Moola, Sushil vd. "Chapter 7: Systematic reviews of etiology and risk". *JB1 manual for evidence synthesis*. ed. Edoardo Aromataris - Zachary Munn. Adelaide, South Australia: Joanna Briggs Institute, 2020.
- Mulvihill, Geoff. "Parents like private school vouchers so much that demand is exceeding budgets in some states". *AP News* (25 Ekim 2023). <https://apnews.com/article/school-vouchers-scholarships-budget-cost-enrollment-20a819f087af0cb1ed5a60ec24cc8216?utm>
- Murphy, Joseph. "The Social and Educational Outcomes of Homeschooling". *Sociological Spectrum* 34/3 (2014), 244-272. <https://doi.org/10.1080/02732173.2014.895640>
- National Center for Education Statistics. *Characteristics of elementary and secondary schools (Indicator CLA)*. The Condition of Education 2024. Washington, DC: U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences, 2024. https://nces.ed.gov/programs/coe/pdf/2024/cla_508c.pdf?utm
- National Center for Education Statistics. *Digest of Education Statistics, Table 214.10: Number of Public School Districts and Public Schools, by Type of School: 2011-12 through 2021-22*. Washington, D.C: U.S. Department of Education, 2022. https://nces.ed.gov/programs/digest/d22/tables/dt22_214.10.asp
- National Center for Education Statistics. "Fast Facts: Charter schools." *U.S. Department of Education*. Erişim 11 Mart 2025. <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=30&utm>
- National Center for Education Statistics. "Fast Facts: Enrollment". Erişim 19 Mart 2025. <https://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=55>
- National Center for Education Statistics. *Private School Universe Survey (PSS) 2021-22: Table 1 — Number and Percentage Distribution of Private Schools, Students, and Full-Time Equivalent (FTE) Teachers, by Level, Orientation, and Program Emphasis*. Washington, D.C: U.S. Department of Education, 2022. <https://nces.ed.gov/surveys/pss/tables/TABLE01fl2122.asp>

- National Center for Education Statistics. *Private School Universe Survey (PSS) 2021-22: Table 2 — Number and Percentage Distribution of Private Schools, Students, and Full-Time Equivalent (FTE) Teachers, by Religious or Nonsectarian Orientation of School*. U.S. Department of Education. Washington, D.C., 2022.
<https://nces.ed.gov/surveys/pss/tables/TABLE02fl2122.asp>
- Niyozov, Sarfaro - Memon, Nadeem. "Islamic Education and Islamization: Evolution of Themes, Continuities and New Directions". *Journal of Muslim Minority Affairs* 31/1 (Mart 2011), 5-30. <https://doi.org/10.1080/13602004.2011.556886>
- Paez, Arsenio. "Gray Literature: An Important Resource in Systematic Reviews". *Journal of Evidence-Based Medicine* 10/3 (2017), 233-240. <https://doi.org/10.1111/jebm.12266>
- Pew Research Center. "Age, race, education and other demographic traits of U.S. religious groups". 26 Şubat 2025. Erişim 25 Eylül 2025.
<https://www.pewresearch.org/religion/2025/02/26/age-race-education-and-other-demographic-traits-of-us-religious-groups/?utm>
- Pew Research Center. "Findings from Pew Research Center's 2017 Survey of U.S. Muslims". Erişim 25 Eylül 2025.
<https://www.pewresearch.org/religion/2017/07/26/findings-from-pew-research-centers-2017-survey-of-us-muslims/>
- Ray, Brian D. "A Systematic Review of the Empirical Research on Selected Aspects of Homeschooling as a School Choice". *Journal of School Choice* 11/4 (2017), 604-621.
<https://doi.org/10.1080/15582159.2017.1395638>
- Reardon, Sean F. "The widening academic achievement gap between the rich and the poor". *Whither opportunity? Rising inequality, schools, and children's life chances*. ed. Greg J. Duncan - Richard J. Murnane. 91-117. New York: Russell Sage Foundation, 2011.
- Samadi, Ahmad. *How Can Support and Stability Prevent Teacher Burnout and Support Teacher Retention?* St. Paul: Hamline University, 2020.
- Senzai, Farid. "The Outlook for Islamic Education in America". *Educating the Muslims of America*. ed. Yvonne Y. Haddad vd. 253-269. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Shamma, Freda. *An Overview of Current Islamic Curricula*. Herndon: ISLA (Islamic Schools League of America), 2011.
https://www.theisla.org/filemgmt_data/files/Shamma%20-%20An%20Overview%20of%20Current%20Islamic%20Curricula%20-%202011.pdf?utm
- Shamma, Freda. *Introduction to Religious Education*. Cincinnati: FADEL (Foundation for the Advancement and Development of Education and Learning), 2002.
https://theisla.org/wp-content/uploads/resources/Shamma-Intro_to_Religious_Education%202002.pdf?utm
- Shamma, Freda. "Islamic worldview and curriculum development". *Islamic Schooling in the West*. ed. Mohamad Abdalla vd. 117-127. Springer, 2018.
- Siddiqui, Saira. *A qualitative study of Muslim mothers' perceptions and motivations to homeschool*. Houston: University of Houston, PhD Thesis, 2021.
- Sister Clara Muhammad Memorial Foundation. "Academic Curriculum: Clara Muhammad Schools Approach to Education and Curriculum Development". 20 Mart 2025.
<https://www.claramuhammadfoundation.org/academic-curriculum/>

- Sister Clara Muhammad Memorial Foundation. "History of Schools". 20 Mart 2025.
<https://www.claramuhammadfoundation.org/history-of-schools/>
- Spring, Joel. *American education*. London: Routledge, 17. Basım, 2019.
- Tauhidi, Dawud. *A Holistic View of Islamic Education*. Tarbiyah Project, 2007.
https://www.islamicstudiesresources.com/uploads/1/9/8/1/19819855/a_holistic_view_of_islamic_educaion_-_dawud_tauhidi.pdf?utm
- Tauhidi, Dawud. *The Tarbiyah Project: Towards a Renewed Vision of Islamic Education*. Tarbiyah Project/Dar al-Islam Foundation, 2001.
https://www.islamicstudiesresources.com/uploads/1/9/8/1/19819855/tarbiyah_overview_-_dawud_tauhidi.pdf
- Thomas, James - Harden, Angela. "Methods for the Thematic Synthesis of Qualitative Research in Systematic Reviews". *BMC Medical Research Methodology* 8/1 (2008), 45.
<https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>
- Torraco, Richard J. "Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples". *Human Resource Development Review* 4/3 (2005), 356-367.
<https://doi.org/10.1177/1534484305278283>
- Trevathan, Abdullah. "Muslim Ethos Within Muslim Schools". *Islamic schooling in the West: Pathways to renewal*. ed. Mohamad Abdalla vd. 129-151. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.
- Turan, İbrahim. "Karakter eğitimi: Amerika örneği". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/1 (2014), 75-92.
- Tuzer, Salih. "The Impact of Islamophobia on the Education and Religious Identity of Muslims in the USA". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 17 (2024), 131-143.
- United States Census Bureau. "Nation Profiles: United States". Erişim 20 Mart 2025.
https://data.census.gov/profile/United_States?g=010XX00US
- U.S. Department of Education. *Charter Schools Program: Title V, Part B of the ESEA — Nonregulatory Guidance (January 2014)*. Washington, DC, 2014.
<https://www.ed.gov/media/document/title-v-part-b-nonregulatory-guidance-charter-schools-program-january-2014-16985.pdf?utm>
- Uzun, Sümeyra. "İslam Eğitimi Bağlamında Program Geliştirme". *Uluslararası İslam Eğitim Kongresi Bildiriler Kitabı*. ed. Hafsa N. Aslanoğlu - Sibel Özil. 553-567. İstanbul: YEKDER Yayınları, 2019.
- Ward, Jasper. "Oklahoma's top court rejects establishment of first publicly funded Catholic school". *Reuters* (2024). <https://www.reuters.com/legal/oklahomas-top-court-rejects-establishment-first-publicly-funded-catholic-school-2024-06-25/?utm>
- Carson, Carson v. Makin (Kanun No. 20-1088). 596 U.S. 767 (2022). Erişim 06 Kasım 2025.
https://www.supremecourt.gov/opinions/21pdf/596us2r49_7l48.pdf?u
- Drummond, Drummond v. Oklahoma Statewide Virtual Charter School Board (Kanun No. 20-1088). 2024 OK 53 (2024). Erişim 06 Kasım 2025.
<https://statecourtreport.org/sites/default/files/2024-06/supreme-court-of-oklahoma-opinion.pdf?utm>
- Espinoza, Espinoza v. Montana Dep't of Revenue (Kanun No. 18-1195). 140 S. Ct. 2246 (2020). Erişim 06 Kasım 2025.
https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/591us2r52_i426.pdf?utm

Oklahoma, Oklahoma Statewide Charter School Board v. Drummond (U.S. Supreme Court, per curiam order; 4–4) (Kanun No. 24-394; 24-396). K. 24-394; 24-396 (22 Mayıs 2025). Erişim 06 Kasım 2025. https://www.supremecourt.gov/opinions/24pdf/24-394_9p6b.pdf?utm

Zelman, Zelman v. Simmons-Harris (Kanun No. 00-1751). 536 U.S. 639 (2002). Erişim 06 Kasım 2025. <https://www.law.cornell.edu/supct/pdf/00-1751P.ZS?utm>